

ՅԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՎՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԾԸ.

Կ. ՊՈԼԻՍ, ԱՊՐԻԼ 15, 1905

ԹԻԻ 15

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ Զ. Գ. ԿՐԻՆ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԲԱԳԻՐ Զ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Երգ Երգոց 284. — Տակեռի Արուեստը 283. — Գիրուքին 284. — Թղթալիցուքին Զիմաստանի Մեզ 284. — Ուղղափառութեան Հարցը 285. — Երկնից Մեզ Զբաղում Պիտի Ունեցածը 287. — Կիւրնոյ վրայ Տեղեկութիւններ 288. — Հայ Թերթեր 289. — Մեղաւորին Ազօրքը 291. — ԺԸ Դաս, Ապրիլ 30 291. — Ազդեր 292. — Քաղաքական Լուրեր 293.

ԵՐԳ ԵՐԳՈՑ

[Խմբագրական]

Վերջերս մայրաքաղաքիս Հայ Թերթերուն մէջ քիչ վիճաբանութիւն չեղաւ Երգ Երգոց գիրքին նշանակութեան վրայ: Մեր միտինար բարեկամներէն մին, Վեր. Մր. Քէյրի (Խարբերդ), որ մասնաւոր ուսումնասիրութեան առարկայ ըրած է այդ գիրքը, յօդուած մը զրկեց մեզի որով կուտար իր ուսումնասիրութեան եզրակացութիւնը: Որովհետեւ իր անունը կ'երեւէր յօդուածին գլուխը, կը հասկցուէր թէ պարունակութիւնը անոր տեսութիւններն են, որոնք կրնային ըլլալ կամ չըլլալ նաեւ մեր Խմբագրական մարմինն տեսութիւնները: Մենք հարկ չենք տեսներ հրատարակուած մէջ մի յօդուածի ծանօթութիւն մը կցել եւ ըսել թէ յօդուածագիրն համամիտ ենք թէ չենք: Տարակոյս չունէինք թէ շատեր Մր. Քէյրիի հակակարծիք պիտի ըլլային: Սակայն մեր միտքէն իսկ չանցաւ թէ շատեր պիտի ցաւէին յօդուածին հրատարակուելուն համար: Դիտաւորութիւն չունէինք այս խնդրին վրայ գրելու, բայց կ'ստիպուինք գրել մեր բարեկամներէն ու մանց խօսքերէն շարժուած:

Եւ նախ մեր ընդհանուր գիրքին վրայ յայտարարութիւն մը ընենք: Այսօր մեկնութեան գիր-

քերու եւ Սր. Դրոց բառգիրքերու մէջ շատ բաներ կը հրատարակուին, որոնց բնաւ համակիր չենք: Հեղինակները կրնան կղերական ըլլալ, սակայն կը մերժեն գերբնականը, կը կապտեն Սր. Դիրքը իր Աստուածային հեղինակութենէն, եւ կ'իջեցնեն մեր Տէրը աշխարհի բարի մարդոց եւ բարեկարգիչներուն աստիճանը: Այսպիսի գաղափարներ պարզող յօդուածի մը տեղ չենք տար: Ուրիշ բան է, երբ հերքումի համար պիտի հրատարակենք: Սակայն Սր. Դրոց նշանակութիւնը փնտռելը տարբեր բան է: Երբեմն կը խնդրուի որ Սր. Դրոց համար մը կամ հատուած մը բացատրենք, եւ բացատրելու միջոցին պէտք կ'զգանք գտնուած տարբեր տեսութիւնները հաղորդելու: Նոյնչափ օրինաւոր է նաեւ ամբողջ գրքի մը նշանակութիւնը փնտռել: Եթէ Երգ Երգոցը կիրականօրեայ դպրոցի դասի նիւթ ըլլար, մեր պարտքը գոհացուցիչ կերպով կատարած պիտի չզգայինք, եթէ լաւագոյն մեկնիչներու տեսութիւնները չհաղորդէինք գիրքին նկատմամբ: Այդ տեսութիւններէն մին տուաւ Մր. Քէյրի:

Արդ նայինք գրքին: Հին Կտակարանի մէկ մասն է այն: Եթէ ձեռնարկէինք անոր պարունակ-

կուլթիւնը քննել իր կանոնականութեան ապացոյց գտնելու համար, կրնայինք տարակուսանքի մէջ իյնալ: Սակայն այդ չէ կերպը այս խնդիրը լուծելու: Երգ երգոցը կը գտնենք Եօթանասնից Թարգմանութեան մէջ, Հին Կառկարանի գրոց այն ցանկին մէջ զոր Թալմուտը կու տայ, նաեւ հին Թարգմանութիւններուն մէջ: Եւ, որչափ գիտենք մենք, ոչ մէկ եկեղեցի գրած է զայն անկաշուն գրոց կարգին մէջ: Ունի կանոնականութեան կամ վաւերականութեան նոյն արտաքին ապացոյցը, զոր ռւնին Հին Կառկարանի ուրիշ գիրքեր: Հետեւապէս մասն է ճշտոր գիրքին որ, ինչպէս Պօղոս գրեց Տիմոթէոսի, «Աստուծոյ շունչն է, եւ օգտակար է»:

Սիրահարական երգ է ըստ ձեռքին: Եւ խնդիր է թէ իր հոգեւոր նշանակութիւնն ի՞նչ է: Ոմանք ըսած են թէ բարոյական կամ կրօնական նպատակ չունի: Սակայն այդ տեսութեամբ չենք կարող բացատրել թէ ինչպէս Սբ. Գրոց մէջ առնուեցաւ: Ուրիշներ կը յարին Մր. Քէյրիի տեսութեան թէ «Երգոց երգին նպատակն է ցոյց տալ խոնարհ եւ հաւատարիմ սիրոյ յաղթանակը հարստութեան եւ բարձր դիրքի փորձութիւններուն վրայ»: Կը կարգանք թէ այս տեսութիւնն ի սկզբան Գերմանացի մեկնիչ Եօթանից յայտնեց 1771ին եւ յետոյ Գերմանացի շատ մեկնիչներ եւ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի մէջ ոմանք ընդունեցան զայն: Այս տեսութիւնը բարոյական նշանակութիւն մը կ'ընծայէ գիրքին, բայց չափերու կարծիքով ոչ այնչափ բարձր նշանակութիւն մը՝ որ զօհացուցիչ կերպով բացատրէ թէ ինչո՞ւ Սբ. Գրոց մէջ առնուեցաւ այն:

Միւս տեսութիւնը, որ աւելի ընդհանուր ընդունելութիւն գտած է, գրքին կ'ընծայէ այլաբանական մեկնութիւն մը, նկատելով թէ այն կը վերաբերի Աստուծոյ եւ անոր ժողովրդեան: Ոմանք կ'ընծայեն անոր թէ՛ նկարագրական, թէ՛ այլաբանական նշանակութիւն, նախ համարելով զայն իբրեւ ակնարկութիւն Սողոմոնի եւ անոր հարօին, որ կամ Փարառոնի աղջիկն էր, կամ Սողոմոնի Իսրայէլացի կինը Սողոմոնին: Սմիթի Սբ. Գրոց Բառագիրքին մէջ երգ երգոց գիրքին վրայ գրողը կ'ըսէ թէ անոր այլաբանական մեկնութեան ամէնէն հին աղբիւրը Թալմուտն է, Հրեայ ռաբբիներու հմտութեան այն մեծ արտադրութիւնը, որու առաջին մասը յօրինուեցաւ իբր 190ին (Յ. Բ.) եւ որ չաւարտեցաւ մինչեւ գրեթէ չորս դար յետոյ: Որոգինէս Թալմուտէն առաւ այս տեսութիւնը, որ ընդհանուր ընդունելութիւն գտաւ եկեղեցիին մէջ: Ըստ Թալմուտի, սիրականը

Աստուած է, եւ հարսը՝ Իսրայէլի ժողովուրդը: Ըստ Որոգինէսի, սիրականը եւ հարսը կը ներկայացնեն զԻրիստոս եւ անոր Եկեղեցին:

Թէ այս երկու մեկնութիւններէն ո՞րը պիտի ընդունուի, Եօթանից Թէ Որոգինէսինը, բուն գրքին ներքին վկայութեամբ պիտի որոշուի: Սբ. Գրոց միւս մասերէն լոյս մը չենք ընդունիր: Երգ երգոցը մինչ է Հին Կառկարանի այն յոյժ սովաւ գիրքերէն, որոնք չեն յիշուիր կամ որոնցմէ կոչում չըլլար Նորին մէջ: Եթէ գիրքը մեր Տէրօջը եւ անոր եկեղեցիին յարաբերութեան բանաստեղծական ներկայացումն է, ինչպէս կ'ըլլայ որ մեր Տէրը բնաւ անոր ակնարկութիւն չըներ, կ'ըսեն ոմանք: Պօղոս իր Թուղթերուն մէջ եւ Յովհաննէս Յայտնութեան գիրքին մէջ, Եկեղեցին կը յիշեն իբրեւ Քրիստոսի Հարսը, բայց երկուքն ալ բնաւ ակնարկութիւն մը չեն ըներ այս գիրքին:

Ուրիշ առարկութիւն մը, զոր ոմանք կ'ընեն այլաբանական այս մեկնութեան դէմ, սա է թէ իրենց կարծիքով գրքին մէջ գործածուած լեզուն մէկ մասին չափազանց սիրահարական ընթերցանք գրեթէ հայեցական կը թուի, երբ Քրիստոսի եւ Եկեղեցիին նկատմամբ առնուի: Կը խոստովանինք թէ մենք ալ այսպէս զգացած ենք: Կարելի չէ չդիտել թէ բոլոր այն հաստատմաններուն մէջ, որ Պօղոս եւ Յովհաննէս Եկեղեցին կը ներկայացնեն իբրեւ Գառին Հարսը, ամենանուրբ ճաշակի դէմ բան մը չգտնուի: Մեծեր ու պզտիկներ, երիտասարդներ ու օրիորդներ կրնան այն հաստատմանը կարգաւ, եւ ամէնքը կրնան գործածուած նմանութեան գեղեցկութիւնը եւ վայելչութիւնը գտալ: Այս նմանութիւնը կը ցուցնէ թէ Փրկիչը մօտ եւ պատուական է իր ժողովրդին, որպէս Թերեւս ուրիշ ոչ մէկ բաղդատութիւն կարող է ցուցնել: Եւ Աստուծոյ փառք կու տանք որ արագան մասնագիրները ներշնչուեցան այդ նմանութիւնը գործածելու Սակայն երգ երգոցին մէջ հաստատման կան զորոնք պիտի չուզէինք կարգաւ հրապարակաւ: Եւ կ'ըսուի թէ Հրեաները կանոն գրած էին թէ 30 տարեկանէ վար եղողներ կարգաւ չեն այս գիրքը: Սակայն այս չցուցներ թէ գիրքը անօգուտ է: Ա. Կոր. Է. զուլիւր օգտակար է անոնց որոնց համար գրուած է, եւ Հռով. Ա. զուլիւր խոն վերջին մասին մէջ գտնուած ահաւոր նկարագրութիւնը անհրաժեշտ էր մեզքի պատուիրէր ցոյց տալու համար: Սակայն եւ այնպէս մենք չենք ուզեր հրապարակաւ կարգաւ զանոնք: Եւ յիշելու ենք թէ երգ երգոցը գրուեցաւ կոշտ դարու մը մէջ, երբ աստիճան մը համարձակութեամբ

կը խօսուէր սեռային կարգ մը նիւթերու վրայ, որոնցմէ կ'զգուշանանք մեր աւելի նրբացած դարուն մէջ, եթէ այսօր քարոզիչ մը Հին Կտակարանին մէջ ուրեք ուրեք գտնուածին նման ոճով խօսի, իբրեւ անհամեստ կ'ամբաստանենք զայն: Սակայն Սողոմոնի օրով ամէնէն մաքրակենցաղ եւ ամէնէն մաքրամիտ մարդը անպատեհութիւն մը չէր տեսներ այսպիսի բաներ խօսելու մէջ:

Գարձեալ, այլաբանական մեկնութիւնը գիրքին աւելի հոգեւոր յարգ կ'ընծայէ քան Եաքովիի մեկնութիւնը: Եւ կը կարծենք թէ դեռ ընդունելի է Աւետ. դպրոցի քննադատներու մեծամասնութեան: Մաքլինթաք-Սթրոնկի Աստուածաշնչական գրականութեան համայնագիրտակին մէջ երգ Երգոցի վրայ գրուած յօդուածը, երկու կողմի դժուարութիւններն ալ թուելէ ետեւ, կ'ըսէ, «վերջապէս կը թուի թէ չափաւորապէս նկարագրականը ընդհանուր այլաբանականին հետ միանալով կ'ըլլայ ճշմարիտ մեկնութիւնը, որու համաձայն արեւելեան ոճով ու խանդով նկարագրուած ամուսնական մաքուր սիրոյ (հաւանօրէն Սողոմոնի եւ կնոջը, Փարաւոնի դստեր, սիրոյն) օրինակով Ենովային ու անոր Եկեղեցիին միութիւնը կը ներկայացուի առակի նմանութեամբ: Սակայն մեկնութիւնը բոլոր մանրամասնութիւններուն ալ, մանաւանդ լեզուն անհատներու կրօնական փորձառութեան երեւոյթին, պատշաճեցնելու ամէն ջանքեր մինչեւ ցարդ կատարեալ անյաջողութեան մասնուած են:» Գերմանիոյ մէջ Կրայֆսվալտի Համալսարանին դասախօսներէն Փրոֆ. Ջէօքլըր, որ Երգ Երգոցի մեկնութիւնը գրեց Լանկէի մեկնութեան գիրքին մէջ, կը մերժէ այլաբանական բառը եւ նշանակական կ'անուանէ բանաստեղծութիւնը: Կ'ըսէ թէ Սողոմոնի եւ Սողոմացիին ամուսնական սիրոյն երջանկութեան նկարագրութիւնն է այն, եւ այս նշանակ էր աւելի բարձր իրողութեան մը, վասն զի «հայելոյ մէջ կը ցուցնէ Ենովային, Աստուածպետութեան ուխտի Աստուծոյն, յարաբերութիւնը Աստուծոյ Հին Կտակարանի ժողովրդին հետ իբրեւ իր Հարսին», եւ է նաեւ ընշանակ Քրիստոսի եւ անոր Եկեղեցիին միջեւ եղող սիրալիր հաղորդութեան, մարգարէութեան այն փառաւոր լրման եւ Եկեղեցւոյ հետ միութեան այն վերջնական գործին, զոր Պօղոս կ'անուանէ մեծ խորհուրդ (Եփես. Ե. 31) և Այս ստեղծութիւնը լիովին կ'ընդունի Փրինսթըն ճեմարանի դասախօսներէն Տր. Կրին, որ Անգղիերէնի թարգմանեց այդ մեկնութիւնը:

Ուրեմն անոնք որ Մր. Բէյրիի հետ Եաքովիի

համակարծիք են՝ շատեր ունին իրենց գաղափարակից, իսկ անոնք որ աւելի սփոփանք կը գտնեն սոյն բանաստեղծութեան աւելի հոգեւոր նշանակութիւն ընծայող տեսութեան մէջ՝ աւելի շատեր ունին, կը կարծենք, իրենց գաղափարակից: Եթէ այս տեսութեան ուղիղ ըլլալը կարելի չէ ապացուցանել, ծուռ ըլլալն ալ կարելի չէ ապացուցանել: Մեր նախկին Աստուածաբանական դասաւանդներէն մին, ուսեալ եւ պերճախօս մարդ, մեզի խօստովանած է թէ ինք չհասկնար Երգ Երգոցը: Շնորհակալ ըլլանք որ հոգեւոր փրկութեան էական բաները այնչափ պարզ են որ տղայ մը անգամ կարող է զանոնք հասկնալ:

ՏԱԿԷՌԻ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Թեեւ լուսանկարչութեան մէջ զարգացումները այս օրերս այնքան արագ տեղի կ'ունենան, որ մինչեւ իսկ արուեստով լուսանկարիչ եղողները հազիւ կարող են անոնց հետ զոյգ ընթանալ, կան սակայն պատկերահաններ որոնք կը հաւատան թէ աշխարհ վերստին տակէտթիփին պիտի դիմէ անոր գեղեցիկ եւ յոյժ ճարտարաբուստ պատկերներուն համար:

Վաթսուէ տարիներէ առաջ էր որ գիտական աշխարհը յուզուեցաւ այն հրատարակութեամբ թէ Տակէռ Գաղղիացին գտած էր օտուերատան մէջ ձեւացած պատկերը տախտակի վրայ հաստատուելու մեթոտ մը: Այն ատեն տհաս մեթոտ մըն էր անիկա: Արեւին մէջ կանգնած ծառի մը առաջին պատկերը կէս ժամու կամ աւելի ժամանակի պէտք ունէր ապաւորութիւնը ընդունելու համար: Միեւնոյն տարին էր որ Մորս Ամերիկացին Եւրոպայէն անց իր նորահնար ելեկտրական հեռագիրը իր յոյժ զննելու համար: Երկու հնարիչները տեսակցեցան Փարիզ եւ փոխադարձաբար իրարու բացատրեցին իրենց գործը:

Տակէռի լուսանկարչական տախտակը զուտ արծաթ էր: Կատարելապէս մաքրուած եւ յղկուած էր: Այնուհետեւ մութ օճենակի մը մէջ կը ծածկուէր իօտի շոգիով, յետոյ օտուերատան մէջ կը դրուէր: Տակաւին պաշտպանուելով լոյսին դէմ, կ'ենթարկուէր տաք սնդիկի ծուխերուն, որոնք երեւան կը բերէին պատկերը, որ այնուհետեւ մնայուն վիճակի կը դրուէր ոսկւոյ քլորիտով:

Այս գործողութիւնը շուտով կատարելագործութեան ընթացքին մէջ մտաւ, մինչեւ որ պայծառ օրերու մէջ տակէտթիփի համար նստելու ժամանակամիջոցը վերածուեցաւ տաք եւ երբեմն մինչեւ հինգ երկվայրկեանի: Եւ սակայն մինչեւ անգամ այս կարճ միջոցին նշանաւոր էին նմանու-

թիւները: Կարելի է արուեստական կերպարանք մը առնել եւ պահել զայն կարճ երկվայրկեաններուն մէջ այժմու ստուերատան առջեւ, բայց անշարժ մնալու համար հարկ էր որ մարդ իր կերպարանքը եւ դիմագծութիւնը անփոփոխ պահէր տակէտթիփին պահանջած այն երկար ժամանակին մէջ:

Տակէտթիփը դրական պատկեր էր եւ վերստին յարգարում (որթում) չէր վերցնէր: Անիկա կենդանի նմանութեան հով մը ունէր, որ մինչեւ անգամ այսօր հաւաքածոներու եւ ընտանեկան պատկերագիրքերու մէջ պահուած օրինակներու վրայ կը տեսնուի եւ սքանչացում կ'ազդէ: Տակէտթիփին յաջորդեց ամպրոթիփը, որ ապակիի վրայ էր, եւ մօլթ յասակ կ'ուզէր տեսնուելու համար, եւ առոր յաջորդեց ապակի բացասականը (նէկաթիփ) եւ թղթի վրայ դրական ապաւորումը: Ասոնցմէ ոչ մին երբեք ունի տակէտթիփին փափկութիւնը եւ քնքշութիւնը, եւ հանրութիւնը կրնայ վերադառնալ Գաղղիացոյն մեթոտին, զոր կը յարգէր աւելի քան կէս դար առաջ, թէպէտ աւելի մեծածախս է եւ յամբընթաց:

ԳԻՐՈՒԹԻՒՆ

Գիրնալու միտումը կրնայ ըլլալ բնական կամ ստացական: Ըսել է թէ անոր պատճառը կրնայ ըլլալ աննշանութեան ժառանգուած սխալ մը, եւ կամ կրնայ ըլլալ ուղղակի հետեւանք շատակերութեան եւ կամ իւղ շինող ուտեստներ անպատշաճ քանակութեամբ ուտելու: Կրնայ ի յայտ գալ մանկութեան հասակին մէջ եւ չափահասութեան կեանքին սկիզբները, եւ այն տոնէն շատ անգամ կ'ըլլայ ժառանգական բան մը: Բայց սովորաբար կը պեսնուի առաջին անգամ միջակ հասակին մէջ նեղիչ ձեւով մը, երբ չափազանց ուտեստ պէտք չէ մարմնին աճման համար, եւ երբ կենսական գործողութիւնները կը կամացնան, այնպէս որ իւղի այս առաւելութիւնը չանբեւութեամբ ինչպէս կեանքին կանխագոյն ժամանակները, եւ կը մթերուի հիւսկէններուն մէջ իբրեւ ճարպ:

Գիրութիւնը միջակ հասակի մէջ շատ ուտելու հետեւանք չէ միշտ, փասն զի յաճախ կը պատահի այնպիսիներուն ալ որոնք շատ չափաւոր են ճաշելու մէջ եւ մինչեւ իսկ սակաւակեր: Եւ այն տոնէն սովորաբար ժառանգականութիւնն է պատճառ: Բայց առկէ հարկաւորապէս չհասկցուի թէ ծնողները եւ կամ մեծ հայրը կամ մեծ մայրը գէր էին: Անոնք կրնան ընդհակառակն նիհար եղած ըլլալ: Բայց կրնան յօդաւորապէ կամ շաքարախտ

տառապած ըլլալ, եւ ուրիշ կերպով ցուցնել թէ աննշանութեան գործողութիւնները ըստ պատշաճի չէին կատարուէր:

Գիրութիւն, շաքարախտ եւ յօդաւորապ իրարու փոխանակելի վիճակներ են ժառանգականութեան մէջ, եւ ամէնուն ալ պատճառը կրնայ աննշականութեան մը ըլլալ: Նաեւ նոյն պատճառաւ փոխանակելի վիճակներու մէջ կրնան գտնուիլ երբ ժառանգական չեն անդամ: Այդ պարագային մէջ սեղանի հաճոյքները չափազանց կամ անխոհեմ կերպով վայելելու հետեւանք է ան:

Կաղմութեան աճման դադարելէն ետքը ուտեստը շատ պակսեցնել հարկ է կեանքը ապահովելու եւ մարմնէն սովորաբար պակսածին տեղը լեցնելու համար: Եւ սակայն հազուագիւտ են այնպիսիք որ պակսեցնեն առնուած կերակուրին չափը:

Դարձեալ, երկու տեսակ գիրութիւն կայ, որոնք սովորաբար կը կոչուին արիւնայորդային եւ անարիւնային: Արիւնայորդայինը, որ այդ մարդոց պատահող հոտարակ ձեւն է, հետեւանք է ամէն տեսակէ չափազանց կերակուր առնելու: Անարիւնայինը, որմէ կին մարդիկ աւելի յաճախ կը տառապին քան այրերը, հետեւանք է ոչ թէ չափազանց կերակուր առնելու, այլ անյարմար ուտեստներ, գորօրինակ անուշեղէններ, կարկանդակներ, քաքարներ, եւ նմաններ:

Գրեթէ միշտ կարելի է պակսեցնել միտը եւ արգելել անոր կուտակումը, բայց միշտ չէ դիւրին եւ հաճելի: Ախորժակը պետք է սանձել կերակուրին թէ՛ քանակին թէ՛ որակին համար: Մուրաթեան ունակութիւնը պէտք է նուաճել, եւ անոր դէմ մաքառիլ, յաճախ մինչեւ կեանքին վերջը:

ԹՂԹԱՇԻՆՈՒԹԻՒՆ ՁԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԵՋ

Սվէն Հէտին երկրախոյզը կ'ըսէ թէ Ձինացիք հնարեցին թուղթ շինելու կերպը: Ձինաստանի ներսերն ըրած ճամբորդութիւններուն մէջ Սվէն Հէտին գտաւ ապացոյց թէ բաւական աղէկ տեսակ թուղթ մը կը գործածէին Ձինացիք Քրիստոսի իբր 275 թուականին: Տակաւին գործարան մը կը գտնուի Ձիլթուէկ գաւառին մէջ, ուր թուղթ կը շինուէր յամին 289 եւ Լանկիթիքեանկ գեղին մէջ: Քանթոնի արուարձանին Գուանկցու հին աւանին մէջ Մր. Հէտին գտաւ ձեռաց գործիք մը, որով ծառերու տերեւներէ թուղթ կը շինուէր Քրիստոսէ քանի մը հարիւր տարիներ առաջ: Բայց այդ կերպը շատ մեծածախ էր, եւ շինուած թուղթը շատ հարուստները կը գործածէին միայն: Այս

ձեռաց գործիքով շինուած թուղթի վրայ գրուած պաշտօնագիրը մը ձեռք բերաւ, որուն թուականն է 346 Ն. Բ., Զինական թուականին վրայ հաշուելով:

ՈՒՂՂԱՓԱՌՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՅՈՒ

Լրագրութեան մէջ եւ տեղային աւելի սահմանափակ շրջանակներու վրայ մեծ թափով հետապնդուեցաւ ժամանակ մը Ուղղափառութեան խնդիրը: Հիմա թէեւ բոլորովին մարած չէ այդ հարցը, բայց միտքերը հանդարտած են, եւ անկեղծութիւնով քանի մը խօսք ըսել կարելի է թերեւս առանց զգացումներու դպչելու:

Այս յօդուածը գրելու առիթ տուող պարագան անցեալ տարի Աւետաբերի մէջ երեւցած (32-33 թիւ) գրութիւն մը եղաւ աւելի: Այդ գրութիւնը Դերմաներէնէ թարգմանուած էր, եւ արգահատական շեշտերով գիտութեան դատարանականը կը հիւսէր կարծեաւ: Միեւնոյն տառն անկեղծ ջանք մըն ալ կար հոն գիտութեան սխալմունքներէն կրօնքի ճշմարտութիւնը հաստատելու: Այդ թարգմանութիւնը ինքնին զուրկ պիտի մնար շատ մեծ շահեկանութիւն մը ունենալէ, եթէ ան արձագանգը չըլլար հաղարաւոր ձայներու, որոնք մեր ժողովուրդի գէթ մէկ մասին կրօնական զգացումներու խորքէն կը բխին: Եւ գիտութեան կամ կրօնական ազատ խորհողութեան, եւ շատ անգամ ալ շինծու գիտութեան եւ կեղծ ազատ խորհողութեան դէմ արձակուած այդ բողոքի ձայները ինչ աստիճանի վրայ ալ գտնուին իրաւացի ըլլալու տեսակէտէն, իրենց պարունակած անկեղծութեան շափով արժանի են ամէն գնահատումի:

Սակայն շատ անգամ սաստիկ եռանդը անդգայ կ'ընէ մարդոց շատ մը բաներու: Պայծառ լոյսը կրնայ կուրցնել աչքը: Այսպէս Պօղոս առաքեալի տեսիլքին յարակից դառն փորձառութիւնը այսօր ալ երբեմն Գրիստոնեաներու բաժինն է եղած: Անոնք կը լուսաւորուին ներքին եւ հոգեկան լոյսով մը, ինչ որ մարդու մը համար ամէնէն կարեւոր բանն է: Բայց շատ անգամ իրենց արտաքին տեսութիւնը կը խաւարի կամ խաւար կը մնայ, ինչ որ ներքին մթութեան հետ բաղդատելով շատ կ'ընէ չուրի թերեւս, եւ սակայն եթէ չըլլար աւելի աղէկ պիտի ըլլար: Եւ այս իրողութեան չինք կրնար վերագրել արդեօք յիշուած Էրէնթ Լօմանի յօդուածին այն յայտարարութիւնը, որով Զօրութիւններու Տեւականութեան Օրէնքը եւ Բնաշրջութեան Վարկածը չըացած կը հրատարակէր, առաջինը Րատիումի յայտնութիւն-

ներէն(*) եւ երկրորդը գիտական փոքր անյաջողութենէ մը հետեւցնելով: Բայց ենթադրելով թէ շիտակ իսկ ըլլայ այդ յայտարարութիւնը, ինչպէս ասով կրնանք պաշտպանել Գրիստոնեաները: Եթէ այսպէս պիտի պաշտպանենք զայն, ապահովապէս անոր վախճանը հասած է:

Բայց մեր նպատակը չէ այդ թարգմանութիւնը քննադատել, ժամանակն ալ անցաւ: Կը փափաքինք միայն այդ յօդուածը առիթ բռնելով — քանզի ոմանք ճիշդ այդպէս կը խորհին կրօնքը պաշտպանելու խնդիրին մէջ — քանի մը խօսք ըսել, եթէ երբեք օգտակար կրնայ ըլլալ:

Ինչ ալ ըլլայ մեր խորհելու կերպը կրօնական խնդիրներու մէջ, նախ ճշմարտութեան հանդէպ մեր բռնած դիրքը ուղիղ ըլլալու է: Ինչ է ճշմարտութիւնը մեզի համար: Ծշմարտութիւն ըսելով կը հասկնանք շատ անգամ կրօնական կամ գիտական վարդապետութիւն մը, յարանուանական կամ կուսակցական սկզբունք մը, եւ շատ անգամ անձնական կարծիք մը: Ասոնք կրնան ճշմարտութիւն ըլլալ, բայց որոշակի ինչ է ճշմարտութիւնը: Ամէնէն աղէկ օահմանը, զոր ես լսած եմ, այսպէս կ'ըսէ. Ծշմարտութիւնը իրականութեան յայտնութիւնն է: Իրականութիւնը կը հասկնանք — ինչ որ է: Ծշմարտութիւնը իրականութեան արտայայտուած ձեւն է: Ամէն կարգի իրողութիւններ, ըլլայ նիւթական կամ հոգեկան, անձի

(*) Հոս մէջ Կը բերենք Լոյս գիտական ամսաթերթին 1904 թիւ 5ի մէջէն հատուած մը, որ լաւ կը լուսարանէ այս կէտը:

Քրիստոնեայ կը զոյանայ ճառագայթող այս ահագին ոյժը, որ տարիներով կրնայ հօսիլ Րատիումի ամէնափոքր կտորի մը մէջէն եւ սակաւին ոչ մէկ նշան ցոյց տալ նուազման: Ինքնաբերաբար ոյժ տանողներու յատկութիւնն է վերագրելու ենք ուրեմն Րատիումին: Ո՛ր պիտի մնայ այն տառն բնական գիտութեանց հիմը կազմող զօրութեանց տեսականութեան օրէնքը: Ինչպէս մեկնելու է ուրեմն այս առեղծուածային երեւոյթը: Այսօր յատկութիւնները, որչափ ալ անսովոր, փոխանակ խախտելու մեր հաւատքը զօրութեանց տեսականութեան կամ բնական ուրիշ ուեւէ մէկ օրէնքի մասին, աւելի եւս ընդլայնած են զայն ու ամրապնդած: Արդարեւ Րատիումի գիւտը այնչափ լիակատար գոհացում տուաւ բնագիտութեան մարգարէներուն ակնկալութեանց, որչափ լիակատար գոհացում որ տուաւ Ամերիկայի գիւտը Գրիստի ակնկալութիւններուն:

վերաբերեալ կամ անձէ դուրս, առանց նկատելու երբեք կամ ուրը, երբ մեր միտքին ներկայանան կամ յայտնուին, ճշմարտութիւն կ'ըլլան։ Արդ ոեւէ յայտարարութիւն, կրօնական վարդապետութիւն մը թող ըլլայ կամ գիտական օրէնք մը, ճշմարտութիւն է թէ ոչ՝ գիտնալու համար ուրիշ չափանիշ չունինք, բայց թէ անոր հիմը իրողութիւն է։ Ձգողութեան օրէնքը ճշմարտութիւն է թէ ոչ։ այո, որովհետեւ իրողութիւն է թէ նիւթական ամէն մարմին այդ օրէնքով կը շարժի։ Նորոգութեան վարդապետութիւնը ճշմարտութիւն է։ այո, որովհետեւ շատ սիրտեր նորոգուած են։ Ամէնէն զբանչելի վարդապետութիւնը, կրօնական կամ գիտական, լեզուի զարդ մը, բառ մը պիտի ըլլայ առանց այս հիմին։ Ճշմարտութիւնը իրականութեան արտայայտութիւնը ըլլալու է մեր միտքին մէջ։

Ասկէ զատ համոզում մը գոյացուցած ըլլալու ենք անոր գոյութեան եւ անոր արժանիքի մասին։ Շատ մարդեր օտ համոզումին եկած են թէ ճշմարտութիւն չկայ աշխարհի վրայ։ Ամէն մարդ իր բօածին հա՛ կ'ըսէ, եւ կարելի չէ գտնել ո՛վ իրաւունք ունի։ Եւ եթէ անոնք մէջ ճշմարտութեան ուրացումով շահագիտութիւն ընողներ կան, ուրիշ շատեր ալ անկեղծ, ցաւագին շեշտով մը այդպէս կը յայտարարեն։ Բայց ասոնք եթէ իրենց զիրքը լաւ ըմբռնեն՝ պիտի տեսնեն որ ճշմարտութիւնը չեն ուրանար իրենք, միայն միտքի շփոթութիւն մը ունին։ Յայտնի է թէ անոնք չեն կասկածիր իրողութեան վրայ։ գիտեն թէ ան կայ։ հապա ճշմարտութեան, իրականութեան յայտնութեանը վրայ կը տարակուսին։ Իրականութիւն մը կայ, բայց մարդոց չի յայտնուիր, կ'ըսեն։ Լաւ, սակայն, մէկ յայտնութեան կը հաւատաւ հիմա դուն թէ իրականութիւնը չի յայտնուիր։ գէթ յայտնուելուն վրայ տարակոյս ունենալուդ գիտակցութիւնը վատհանի յայտնութիւն մը, այսինքն ճշմարտութիւն մըն, է քեզի համար։ Ուրեմն կը հաւատաւ ճշմարտութեան։ Իրաւ է թէ իրականութիւնը կրնայ սխալ հասկցուիլ, սակայն օխաւի կայ օրովհետեւ չսխալիլ կայ։ Ասկէ զատ խորհած ես երբեք թէ ճշմարտութեան այսչափ զանազան եւ այսչափ տարբեր ձեւեր կ'իջնեն եւ խորունկ, շատ խորունկ գետինի մը վրայ իրարու կը միանան իրողութեան կէտին։ Մենք միշտ սխալմունք տեսնելու վարժուած ենք, որովհետեւ մեր տեսութիւնը սովորած չէ խորունկը թափանցել։ Աշխարհի մէջ մեր կարծածէն շատ աւելի ճշմարտութիւն կայ։

Եւ ինչ է ճշմարտութեան արժէքը, ո՞ր կը կայանայ անոր արժանիքը։ Մարդեր շատ անգամ կուգին պէս կը մեծարեն զայն, եւ գուցէ իրաւունք ունին։ Բայց աւելի իրաւունք ունին անոնք որ Աստուծոյ խորանը բարձրանալու աստիճան մը կ'ընեն զայն։ Ճշմարտութիւնը բացարձակ արժանիքի տէր նպատակ մը չէ, հապա աւելի միջոց մը որ զմեզ նպատակի մը կ'առաջնորդէ։ Մարդը ճշմարտութեան համար չէ, հապա ճշմարտութիւնը մարդուն համար։ Մեր սիրելի դաստառներէն մէկը ճշմարտութիւնը ճամբայի կը նմանցնէր, այսինքն միջոցի մը՝ որով վախճանի մը հասնինք։ Ու թէ ո՞րն է այդ վախճանը, Յիսուս շատ պարզ եւ շատ որոշ կերպով կ'ըսէ։ «Ճշմարտութիւնը պիտի գիտնաք» եւն։ Այսինքն ճշմարտութիւնը պիտի առաջնորդէ զմեզ անանկ վիճակի մը, ուր կատարեալ ներդաշնակութեան մէջ պիտի ըլլան մեր բոլոր կարողութիւնները իրարու հետ եւ մեր անձը մեզմէ դուրս գտնուող ամէն բանի հետ։ Բարոյական կամ հոգեկան աշխարհին այս ներդաշնակութիւնը Սէշ է։ Ճշմարտութեան վախճանը ուրեմն սէր է։ «Ճշմարտութիւնը պիտի գիտնաք եւ ան զձեզ օրոյ պիտի առաջնորդէ»։ Ճշմարտութիւնը իր այս դերէն դուրս չատ չոր, շատ ալ խորտակիչ է։ Մանուկին ժպիտը կամ օրելիի մը նայուածքը աւելի արժէքաւոր, շատ աւելի թանգ են քան ամբողջ դրութիւն մը ճշմարտութիւններու, որ մարդուն զրադարանը կամ ուղեղը զարդարելէ զատ ուրիշ ոչինչ կ'ընեն։

Ճշմարտութեան լրումը սէրն է։

Սիրոյ ճշմարտութիւնն է աս։

Արդ ճշմարտութեան մասին ուղիղ ըմբռնում մը գոյացնելէ ետք մեր միտքին մէջ, մեր կամքին ալ որոշ դիրք մը տալու ենք անոր հանդէպ։ Եւ այդ դիրքը երկու կերպով պէտք է ճշգնէք։ Նախ մեր կամքին դիրքը քառասուր ըլլալու է ճշմարտութեան հանդէպ, այսինքն պատրաստ ըլլալու ենք դառնելու ամէն ինչ որ ճշմարտութիւն է, առանց նայելու մեր փափաքներուն եւ միտումներուն։ Բայց նոյնպէս կամքին քառասուր դիրքը ուղիղ ըլլալու է։ Ձի բաւեր ճշմարտութիւնը դառնիլ միայն, պէտք է նաեւ յօժար ըլլալ անոր հաղթանքին, անոր համաձայն ապրելու։ Եթէ ամէն ճշմարտութիւն կ'առաջնորդէ զմեզ Տիեզերական Սիրոյ, որուն ազդեցութեան տակ գրեթէ գերբնային էակներ կ'ըլլանք մենք, կ'արժէ ճշմարտութեան նուիրուիլ։ Եւ մեր կամքը մէկ անգամ եւ միշտ որոշ դիրք մը առնելու է այս մասին, քանզի ճիշդ հոս է որ մեր կեանքը մէկ կերպ կամ

միւս կերպ կ'ըլլայ : Իրաւ է թէ մենք ամէն ալ քիչ կամ շատ պատրաստ ենք ընդունելու եւ ապրելու կարգ մը ճշմարտութիւններ, որոնք ինչպէս եղեր է՝ անգամ մը ապաւորուել են մեր միտքին մէջ : Բայց ընդունելու ենք զանոնք ոչ թէ անոր համար որ ճշմարտութիւն են, հապա անոր համար որ մէկը հաշիւի ուղղութեան վրայ կ'իյնայ, միւսը պատիւի ճամբային քովը, ուրիշ մը հաճոյքի գիծին զուգընթաց : Մարդ երբեմն կողմնակի կը նայի, եւ նայած բանը չէ որ կը գիտէ, ան պատրուակ մըն է, հապա անոր ճամբային վրայ զանուած ուրիշ բան մը : Ծշմարտութիւնը շատ անգամ տեսութեան այդ պատրուակն է մեզի համար : Բայց որոշ գիտնալու է թէ ամէնէն վառնազաւոր դիրքն է աս : Պէտք է շեշտակի ճշմարտութեան նայիլ, պէտք է բոլոր բովանդակ անձնատուր ըլլալ անոր : Մինչեւ որ քու կամքդ ուղիղ համեմատի ճշմարտութեան, ճշմարտութիւնը ուղիղ չի համեմատիր քու կեանքիդ եւ կեանքդ ուղիղ չի համեմատիր սրբութեան եւ սիրոյ :

(Երանանք)

ՈԱՍԵՐ

ԵՐԿՆԻՑ ՄԷՋ ԶԱՍՂՈՒՄ ՊԻՏԻ ՈՒՆԵՆԱՆԻՐ (Թ. Մ., Կ. Կոնստ)

«Հայրս մինչեւ հիմա կը գործէ, ես ալ կը գործեմ,» կ'ըսէ Տէրն մեր : Մեզի համար ալ բնական է ըսել, Մեր երկնաւոր Հայրը մինչեւ հիմա կը գործէ, մենք ալ կը գործենք ու պիտի գործենք, թէ հոս եւ թէ՛ երկնից մէջ : Գործունէութիւն է Աստուածային բնութիւնը, գործունէութիւն պէտք է ժառանգած ըլլան իր որդիներն : Թէ Աստուած գործօն էութիւն մ'է, արեւելքը վկայ է իւր հրաշալի կերտուածով, եւ անոր մէջ երեւցած անընդհատ գործունէութիւնը՝ որով կը պահպանուի ամէն բան եւ կը զարգանայ ամէն կեանք : Արարածոյն համար գործունէութիւն՝ կը նշանակէ զբաղում արդիւնաւոր :

Արարիչը օգտած է անբան կենաց իւրաքանչիւրը բնագոյններով, որոնք կարեւոր են պահպանելու եւ անոր անհրաժեշտ պէտքերը հայթայթելու : Վայելքներ եւս չնորձած է զորս կարող են վայելել կրաւորապէս, բայց իրենք կարող չեն իւրովի վայելք մը ստեղծել : Մինչդեռ բանական կեանքը կոչում ունի լուրջ աշխատութեամբ վայելքներ հայթայթելու, որոնք անոր պիտոյից չափ բազմազան եւ բազմաթիւ են : Մարդու չնորհուած այս զբաղմանց արդիւնաւորմամբ ի յայտ կու գայ իւր նմանութիւնը հասարիչ էութեան, որմէ ծագում առած է ամէն բան եւ որոյ աշխուժով շարժման մէջ կը պահուի ամէն բան :

Հրեշտակներուն համար ըսուած է. «Անոնք սպասաւորող հոգիներ են» : Եւ իրենց զբաղմանց բազում օրինակներ ունին շուրջակայ մատենից մէջ :

Ճշմարիտ է որ երկնից մէջ արեւոյ ունեցած զբաղմանց նկատմամբ Սուրբ Գրոց մէջ բան չէ ըսուած : Եւ Յայտնութեան գրքին մէջ ալ անոնց երկրագոյնութեան եւ երախտագէտ զգացմանց արատայալութեան նկարագրութիւնը միայն տրուած է : Եւ սակայն ասկէ պէտք չէ հետեւցնել թէ անոնց զբաղումը լոկ աղօթել եւ օրհներգութիւն կարդալ է, եւ թէ անկէ դուրս զօսաշարժիկներու պէս անաշխատ վայելքներով կը զբաղին : Պէտք չէ կարծել թէ երկնք աղօթատեղի մը է միայն եւ կամ զօսավայր մը, զուրկ լուրջ զբաղմանց եւ աշխատութեան օրհնութիւններէն : Եթէ օուրբերը երկնից մէջ ալ Աստուծոյ բնութեանակից եւ նորա ստորագելեաց հաղորդ պիտի գտնուին, պէտք է կարող եւ կամեցող ըլլան զբաղիլ ստեղծիչ արարչներով, արդիւնաւորելու իրենց անձին եւ այլոց բարօրութիւնը : Ի պատրաստի վայելք ընդ երկար չեն գոհացներ մեզ : Արարիչը իւր օրինակաւ օրհնած է աշխատութիւնը : Առողջ կեանքը կը վայելէ զայն եւ իւր աշխատութեան պտուղէն հաճոյք կը զգայ : Հոս է որ բանական կենաց վեհութիւնը կ'երեւնայ, եւ անոր Աստուածանման բնութիւնը ի յայտ կու գայ : Ո՛չ ապաքէն մեր փոքր աշխարհը իր բանական էակաց ձեռաց մէջ տիեզերական աշխոյժին մէկ մանրանկարը եղած է :

Արարիչը մեր վաղանցիկ կենաց զբաղման համար անթիւ եւ անհամար առարկաներ տալարած է մեր մօտ : Բնական օրինաց գործութիւններ տուած է որ նիւթոց հետ ներգաշնակութեամբ կը նպաստեն մեր ձեռաց գործերուն արդիւնաւորման : Ասոնց ամէնը ոչ միայն նիւթական վայելքներուն կը թիրաքեն մեզ, այլ եւ կը նպաստեն իրենց մատուցած զբաղմունքներով զարգացնել մեր հոգւոյն կարողութիւնները եւ նոյն համեմատութեամբ մեր վայելքները բազմապատկել անսահման առաւելութիւններով :

Արդ, քանի որ երկու աշխարհներու Արարիչը եւ Վարիչը նոյն է, բնական է դուշակել մատակարարութեան նմանութիւն : Տեսանելի եւ անտեսանելի աշխարհաց մէջ կարծուածին չափ օտարութիւն պէտք չէ երեւակայել : Մեր հոգւոյն գործունէութեան միջնորդող գործարանաց թօթափումը ջնշանակեր մեր հոգւոյն էութեան ջնջումը : Տեսանելի նիւթը կարելի է անտեսանելի վիճակի փոխել, բայց ատով նիւթը չը դադրի նիւթ մնալէ իւր անայլայլ յատկութիւններով : Նոյնը կարելի է ըսել մեր էութեան նիւթին համար :

Եթէ մենք ինքնութիւննիս մերկանալով ուրիշ էութեան պիտի փոխուինք եւ մեր նոյնութիւնը պիտի կորսնցնենք, մեր երկրաւոր կեանքը ինչ նշանակութիւն ունի: Մեր երկնային կեանքը ո՞րչափ ալ բարձրանայ եւ ազնուանայ, մեր հոգին կարողութիւն եւ պատշաճութիւն ունի իւր նոյնութիւնը եւ մաքուր առանձնայատուկ միտումները եւ օտորոգելիքները պահելու, որոնք մեր Եւր կը կազմեն, եւ որ մեր Աստուածատուր ժառանգութիւնն է: Մեր զբաղմանց առարկաները կըրնան փոխուիլ միջավայրին պատշաճութեամբ, որոնք մեր կարողութեան ընդարձակումը կարեւոր ընեն: Բայց ոչ անոնց այլակերպումը անճանաչ ըլլալու առտիճան:

Տէրն մեր կ'ըսէ, «Ինչ որ տեսնայ որ Հայրը կ'ընէ... նմանապէս Որդին ալ կ'ընէ»: Արդարեւ այս իր ընդարձակ իմաստով Տէր Յիսուսի միայն կը պատշաճի, բայց իւր օհմանաւոր իմաստով մարդու համար ալ է: Արարիչը Բնութեան մէջ չըրջապատած է մեզ առարկաներով, երեւոյթներով եւ գործունէութիւններով այնպիսի կարգով եւ շարքով որ, մեր մտաց գործելու եղանակին պատշաճելով, մեզ դիւրին է դասակարգել եւ ըմբռնել եւ օրինակելի ընել, բանաւոր հետեւութիւններ հանելով զանոնք արդիւնաւորել: Այս անտարակոյս հրաւէր է մեզ Արարչին կողմանէ հետեւիլ իր գործունէութեան օրինակին. եւ արդարեւ հետեւելով կ'օրհնուինք եւ կը հրահանգուինք հոգւով եւ մտքով եւ մեր վայելքները կը բազմապատկենք, մինչ միւս կողմանէ մեր պէտքերը խթան կ'ըլլան մեզ ի գործ վարելու:

Անտարակոյս երբ արժանանանք երկնից մէջ մուտք գտնել, մեր Արարչին անձին եւ զինք չըջապատող իրաց վիճակին փառքը պիտի գրաւէ մեր բովանդակ անձին ուշադրութիւնը եւ սէրը, ինչպէս նաեւ մեր կարողութեանց եւ գործունէութեան աշխօյժ իրեն պիտի ուղղուին, եւ ինք պիտի ըլլայ մեզի համար անապառ օիրոյ եւ վայելմանց աղբիւր եւ հրահանգ: Բայց պէտք չէ կարծել որ այս փառաց վայելքը մեզ կ'արգելէ զբաղել արարքներով որ կարող են մեր եւ մեր ընկերներուն բարօրութեան առաւելութիւնը արդիւնաւորել: Տարակոյս չկայ, Արարչին հաճութեան օրհնութիւնը մեզ զբաղեցնող գործոց վրայ պիտի հանգչի եւ նա ինքն օտեղծութեան մէջ պիտի փառաւորուի մեր զբաղմանց արդիւնաւորմամբ: Տէրն մեր իւր նշանաւոր աղօթից մէջ կ'ըսէ առ Աստուած. փառաւորէ քու Որդիդ որ քու Որդիդ ալ քեզ փառաւորէ: Տարակոյս չկայ որ Ամենակալն իւր բա-

նաւոր էակաց Աստուածանման արարքներով կը փառաւորուի. արարք՝ որ լուրջ զբաղմանց բնութիւնը ունենայ: Մենք չենք կարող ճշդել այդ զբաղման բնութիւնը եւ օրպիսութիւնը: Բայց այդ չէ կարեւորը խնդրոյն մէջ:

ԿԻՒՐՆՈՑ ՎՐԱՅ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կիւրին Սըվազէ 24 ժամ դէպ հարաւ 10,000 բնակչով գիւղաքաղաք մ'է: Երբեմն քաղաքներ կ'որ եւ քառակուսաձեւ կ'ըլլան, բայց այս տարբեր ձեւ ունի: Մօտաւորապէս արեւմուտքէ արեւելք տարածուող երկայն ձորի մը մէջ ձգուած է: Ձորը շատ երկայն է, բայց քաղաքը ձորին բոլոր երկայնութիւնը չէ բռնած, միայն 2½ ժամու չափ տեղ մը: Մէջտեղէն գետակ մը կ'ընթանայ Թագա անունով: Ձորին հիւսիսային եւ հարաւային կողմերէն դէմ առ դէմ երկու փոքրիկ ձորակներ կը միանան մեծին՝ խաչ մը ձեւացնելով: Այս խաչաձեւ ձորը տուններով լեցուած է, եւ քանի որ զլիսաւոր թաղերը կազմողները այս խաչին չորս ծայրերը կազմող ձորերն են, անոնք մասնաւոր անուններով կը ճանչցուին: Այսպէս քաղաքը գետին երկու կողմերէն կամուրջներով իրարու կը միանայ: Կրնաք երեւակայել թէ այլ եւս քաղաքը 10 վայրկեանի չափ հազիւ լայնք կ'ունենայ: Գեղեցիկ պարտէզներ եւ զուարճալի տեսարաններ երկու կողմերէն գետը կը գրկեն ամառուան միջոցին անոր աւելի կենդանի երեւոյթ մը տալով: Կիւրինցին մաքուր ջուր եւ օդ՝ կը վայելէ եւ իր քաղաքը «Դրախտ» կը կոչէ: Տաք ամառներ եւ ցուրտ ձմեռներ կ'ունենայ:

Բնակչութիւնը երկայնահասակ, կայտառ, եւ կարմրադէմ է. կը բաղկանայ Լուս., Կաթոլիկ եւ Բողոք. ժողովուրդներէ: Երեքն ալ իրենց համար երկերկու եկեղեցիներ ունին: Կիւրինցին կրթութեան համը առած է եւ հոգ կը տանի անոր համար: Բողոք. ժողովուրդը 100 տունի չափ է: Անցեալ տարիներու մէջ մէկ հովիւէ, Վեր. Գ. Դ. Տէմիրճեանէ, կը կառավարուէին երկու բեմերն ալ՝ առաւօտուն մէկ կողմը եւ երեկոյին միւս կողմը քարոզուելով: Բայց հիմա ուրիշ մ'ալ, Պատ. Մ. Մ. Լուսիկեան, գացած է գործունեայ վերապատուելին ղեկարութիւնը բաժնելու համար: Կը յուսանք թէ օգտակար պիտի ըլլայ իր Գրեւորութիւն գործնական կեանքովը: Յիշեալ վերապատուելին հոգեւոր մեծ գործ տեսած է հոս եւ կը տեսնէ դեռ: Բոլոր հոգեւոր եւ կրթական գործերը իր ձեռքն են. այս անխնայ հովիւը կըրցած է կառավարել զանոնք ամէնը ընտիր ծրագիրներով:

կիրքինցին կը պարծենայ անոր համար եւ չուզեր ձեռքէ հանել զայն :

Դեռ անցեալ տարի շինեցին ժողովարանին մէկը քարաշէն եւ փառաւոր : Աւարտելէն վերջ հաշուաւեցաւ որ 400 Օսմ. ոսկի ծախք եղած էր : Ժողովրդին մեծագոյն մասը հազիւ իր ապրուստը կը ճարէ : 10-15 տուն կան գրեթէ կարող, բնականաբար այսչափ մեծ գումար մը չէին կրնար հալթալթել : Հովիւը առանց յոյսը կտրելու գործին ձեռնարկած էր, Աստուծոյ տունը կը շինուէր օրէ օր եւ վաղուան գրամը չկար ձեռքերնին, Տէրը կը պատասխանէր ամէն օր հովուին ասդին անդին զրկած նամակներուն իւրաքանչիւր օրուան ծախքը զրկելով : Վերջապէս տունը իր խորանով դէպ ի երկինք բարձրացած էր, ամէն ոք զարմացաւ Տէրով այս գործին համար թէ ինչպէս յառաջ գնաց առանց ընդհատուելու : Անոր քարերն ալ Աստուած պատրաստած էր : Գեղեցիկ կոկուած քարերով դիւրագոյն փլատակ մ'էր : Բարերը բաւեցին եւ աւելցան ալ :

Կրթութեան համար երկու դպրոցներ ունին իրարմէ մէկ ժամու չափ հեռու, մին գրեթէ կեդրոնն է քաղաքին եւ կ'ունենայ մէկ գոլէճական եւ 3-4 օգնական վարժապետներ մինչեւ 80 աշակերտներով : Միւսը ընդհանրապէս մէկ գոլէճական կամ ոչ-գոլէճական վարժապետ մը կ'ունենայ 30ի չափ աշակերտներով : Հասցեւած աշակերտները միջին դաստիարակութիւն մը կ'ունենան :

Իրենց խնամքին տակ 30 որբերէ բաղկացեալ որբանոց մ'ալ ունին, որուն տեսուչն է դարձեալ հովիւը : Ինք որբանոցէն քիչ մը հեռու տան մը մէջ կը կենայ, բայց գոլէճական վարժապետը աւելի որբանոցին քան թէ դպրոցին ըլլալուն համար որբերուն քով կը կենայ : Գոլէճականին ամառականը միտիոնարութիւնը կը հոգայ, իսկ միւսներունը գրեթէ ժողովուրդը : Որբերը եւ վարժապետները կեդրոնը գտնուող ժողովարանը եւ քովը գտնուած սենեակը կը յաճախեն իր դպրոց, ուր խառն թէ՛ Բողոք. եւ թէ՛ Լուս. աղաք կու գտնուանելու : Այս չէնքը ժողովարան կոչուելու չափ աղուոր չէնք մը չէ, թէեւ իր դիրքը կամ տեղը աղէկ է : Կը մաղթենք որ Տէրը ասոր ալ միւսին պէս փառաւոր շինութեան մը միջոցը հոգայ եւ դպրոցին ալ զատ չէնք մը յատկացնելու պարագաները դիւրացնէ :

Պատիկ շուկայ մը ունի : Ժողովուրդին գլխաւոր զբաղումն է շալագործութիւնը, որով կրնան պարծենալ, քանզի նոր օւղղութիւն մը ստեղծ են գործին, տեսակ մը հորի կազմածը հնարելով

«Ջաղար» անունով : Գործը բաւական ընդարձակ է : Ժողովուրդին հարուստները բոլորն ալ այս գործին վրայ ինկած են, իրենց ձեռքին տակ քանի մը այսպիսի գործարաններ բանեցնել տալով : Հասարակ ժողովուրդը հորը գործելով իրեն առօրեայ ապրուստը եւ քիչ մ'ալ աւելի կը ճարէ, իսկ մեծագոյն շահը գործատէրերունն է : Շուկայի մթերանոցներուն ապրանքները գլխաւորաբար Պարոկական թանկագին չալին հետ մրցող այս տոկուն եւ գեղեցիկ գործուածքներէն կը բաղկանան : Ասոր շատ մը ձեւեր տուած են : Կանգերձեղէններու, տան զարդարանքի, բազմոցներու եւ ուրիշ շատ տեսակ բաներու ծառայող ապրանքներ կ'արտադրուին : Նիւթը կամ թելը, որ Մանչեսթըր կ'անուանուի, Անգղիայէն կու գայ՝ բամբակէ կամ բուրդէ ըլլալով առանց ներկի : Իրենք կը ներկեն զայն եւ բնականաբար ներկարարութիւնը բաւական կարեւորութիւն ունի եւ յառաջ ալ տարած են :

«Կիւրին» բառը իրենք երկու տեսակ կը ստուգարանեն. ոմանք «Կիր-էօն» (առջեւ), ոմանք ալ «Կիր-ին» (որջ) Տաճկերէն երկու բառերէն բարդուած նկատելով : Բաղաքը հին քաղաքներէն կըրնայ համարուի : Գետին երկու կողմերը իրարմէ բաւական հեռու փոքրիկ փլատակներ կան եւ կրակ վառելու տեղեր ըլլալ կը թուին : Բաղաքին մէկ ծայրը հին Երբայեցերէնի մօտ անընթեանի գրերով երկու արձանագրութիւններ կան ապառաժներուն վրայ : Վեց ժամ դէպ հարաւ կը գտնուին իր կիրճի նշանաւոր գիրքով գիւղը եւ Տարէնտէ, իրարմէ մէկ ժամ հեռաւորութեամբ : Տարէնտէ ալ նոյն գետին եզրերը շինուած է Կիւրնոյ նման գեղեցիկ գիրքով մը :

Մարդուան

ԳՐԻԳՈՐ Մ. ԽԱՆՈՒՄՅԱՆ

ՀԱՅ ԹԵՐԹԵՐ

(Յ. Գ. Գ.)

Գեղարուեստ. Արեւ. Մամուլին մէջ Պ. Հ. Կէօլ-ճիկեան գեղարուեստի նկատմամբ էմըրօնի, եւ Ծաղկի մէջ Տիգրան Յովհաննէսեան Թէնի, գաղափարները գրած են համառօտիւ : Էմըրօն կ'ըսէ թէ նկարիչը կամ պատկերահանը պարտի նոր բաներ հնարել իր երեւակայութեան մէջ, բայց իր այս գիւտը կամ հնարքը պէտք է որ ժամանակին ոգւոյն համապատասխանէ եւ մարդկային նկարագիր արտայայտէ, եւ գեղեցիկը եւ օգտակարը միացնէ : Իսկ Թէն շեշտելէն ետքը թէ ինչպէս գիտութեան նմանապէս գեղարուեստի մէջ դէպքերու կարեւորութիւն տալու եւ Բնութեան հաւատարիմ գտնուելու է, կը յարէ նաեւ թէ պէտք չէ

միայն արտաքին ձեւերու փակչիլ մնալ, այլ մասերուն մէջնադի համեմատութիւնը եւ առարկային էական յատկութիւնը երեւան բերել: Նմանապէս Փրոֆ. Յ. Ճէճիզեան Բէլաւի մէջ կրօնքի եւ գեղարուեստի առնչութեան վրայ գրելով՝ կ'ըսէ թէ կրօնային ճշմարտութիւններուն, մանաւանդ գերբնականի գաղափարը եւ Քրիստոնէութեան սկզբունքները գեղարուեստին վրայ ցայտօր յոյժ կարեւոր եւ բարձր ներգործութիւն ունեցած են:

Մեր արդէ գրականութիւնը. Մալէի մէջ օոյն խնդրին վրայ բաւական ընդարձակօրէն խօսուած է: Ենովը Արմէն կը նկարագրէ մեր օրաթերթերուն պատրաստութեան եղանակը եւ խմբագիրներուն ընթացքին եւ դժուարութիւններուն նկատմամբ տեղեկութիւններ կու տայ: Ուշադրութեան արժանի է խմբագրականներուն եւ թղթակիցներուն յօդուածներուն նկատմամբ գրածը թէ անոնք ըստ մեծի մասին որոշ ուղղութիւն մը չունին: Արամ Անտոնեան եւս ցուցնելով թէ այսօր թերթերու յօդուած գրողներուն շատին գրութիւնները միայն հանգամանքէ զուրկ են, եւ այս պատճառաւ մեր գրական կեանքը յոյժ նուազ կացութեան մէջ կը գտնուի, կը պնդէ թէ այս բանը ոչ միայն մեր գրականութեան յառաջիմութեանը արգելք է, այլ նաեւ խոչընդոտ նոր գիրքերու հրատարակման: Թէեւ Արտաշէս Յարութեան աշխատած է ցուցնել թէ ուղիղ չէ օոյն վճիռ, ըսելով թէ պատճառը այն է որ գիրք գրողները շատ անգամ իրենց գործերը նախ թերթերու եւ պարբերականներու մէջ կը հրատարակեն, կը կարծենք թէ Արամ Անտոնեանի բժաններուն մէջ աւելի ճշմարտութիւն կայ: Արդարեւ այս երկու խնդիրները, այսինքն մեր թերթերուն մէջ լաւ յօդուածներու գոյութիւնը եւ նոր ու օգտակար գիրքերու հրատարակումը երաշխաւորել մեր գրականութեան համար կարեւորագոյն խնդիրներ են:

Ինչ որ ես խորհելուս կ'ըսեմ է: Տ. Մեսրոպ Վրդ. (Լոյսի մէջ) մեր ժողովուրդներուն կրօնքի եւ եկեղեցւոյ հանդէպ անիոյթ գոնուիլը յիշելն եւ անոր ինչ ինչ պատճառները ցուցնելն ետքը այս միտման առաջին առնելու իրեւ միջոց հետեւեալը կը գրէ. «Պէտք է Սր. Գրոց ուսումը, Աւետարանը ժողովրդականացնել, կրօնական ջերմ մթնոլորտ մը ստեղծելու համար ընտանիքին մէջ: Քրիստոնէական հիմնական եւ լայն դաստիարակութեամբ մը հակակշռել արդի օտարաւոր, միակողմանի, գաղափարները, աղղումները եւ նորասիրութիւնները. բեմը կենդանի ջուրի աղբիւրի մը վերածելու Այս վստելուչ պատասխանին սո

մէկ բանը կ'ուղենք աւելցնել. Որպէս զի կարելի ըլլայ մեր բեմը կենդանի ջուրերու աղբիւրներու վերածել, մեր քարոզիչները եւ վարդապետները ոչ միայն պարտին բարձրաստիճան գիտական եւ Աստուածաբանական ուսումներու տիրանալ, այլ մանաւանդ հոգեւոր կեանք ունենալ բարձր աստիճանաւ: Եթէ մտածենք թէ «այսօր Քրիստոնէութեան քարոյականովը սնուցանելու ենք Քրիստոնեաները քան թէ բնազանցական ու դաւանաբանական խնդիրներով, ասի Քրիստոնէութեան ամէնէն մեծ յառաջդիմութիւնն է» եւ Պենտեկոստէի շնորհքը մեզի համար անկարելի համարինք, չակնկալենք յիշեալ ցանկալի արդիւնքը:

Մալէի «Վերծանող» (Լոյսի մէջ) Միաբնակութեան (Քրիստոսի մէջ Աստուծային եւ մարդկային բնութեանց միացման) նկատմամբ Հայ Եկեղեցւոյ դաւանութիւնը պարզաբանելով կը ցուցնէ թէ Հայ Եկեղեցին Եւտիքականներուն պէս չհաւատար թէ Քրիստոսի մարդկութիւնը խառնուած է Աստուածութեան մէջ, այլ ուղղափառ եկեղեցիներուն հետ կը դաւանի միաւորեալ մի բնութիւն, այսինքն անխառն եւ անչփոթ միաւորութիւն:

Դպրոցներ եւ Աղագեաբան. Որպէս զի մեր զգարօցներուն վարչութիւնը աւելի եւս կարգաւորեալ ըլլայ, Միհրան Բէլաւի մէջ կը թելադրէ Ուսումնական Խորհուրդ մը ունենալ Ազգապետարանին մէջ: Մինչ վեց եօթն ամիսէ ի վեր վարչական ժողով գումարուած չէ, Ազգապետարանը ինչպէս կրնայ ստանձնել այդ նոր գործը:

Աւերակահայ եւ Բողոքականութիւն. Մօտեքս «Վարուժան» (Աւերակահայի մէջ) ձեռնարկած է սրբոց քարեխօսութիւնը հայցելու, եւ մասունքներուն եւ խաչին երկրպագութիւն ընելու դէմ Բողոքականներուն ստարկութեանց անհիմն ըլլալը հաստատել այն ապացոյցներով՝ որոնցմով ասկէ յիշու թորի առաջ տիրացուները մեր հայրերուն հետ կը հակաձայնէին: Նաեւ «Արգէտ» աշխատած է անիմաստ ցուցնել կրկնամկրտութեան նկատմամբ անցեալները Աւերակահայի մեր ուսումը բացատրութիւնը: Բայց զուարճալին այն է որ ինք մեր ըսածները կը հաստատէ, միայն թէ կը ձեռնարկէ դրոշմը Ահարոնի քանանայութեան եւ Հին Կտակարանէն ապացուցանել: Կը թուի թէ յիշեալ անձը չգիտեր որ Նոր Կտակարանի Տնտեսութեան մէջ Ահարոնի քանանայութիւնը չնջուած է (Գող. Գ. 24, 25, Ե. 4, 5, Երր. Ե. 11, 12, Ը. 7, 13, եւն.), նաեւ Բողոքականութեան ի նպաստ մեր մերթ ընդ մերթ գրեթէ

«Միջնադարեան ճիգ» անուանած է: Չենք գիտեր թէ ուս վերջին օրերս իսկ լուսաւորեալ անձինք եւ ուսեալ վարդապետներ Հայ թերթերուն մէջ, եւ նոյն ինքն Պատրիարք Հայրը իր քարոզին մէջ, մինչ Բողոքականութեան հանդէպ արհամարհական խօսքեր կը գործածեն, մեր դիրքը պաշտպանելու համար մեր ջանքը ինչո՞ւ Միջնադարեան համարուելու է: Չենք ուզեր վիճարանիլ, բայց կը կարծենք թէ առարկելի գործ ըրած չենք ըլլար երբ մեր, Բողոքականացս, կրօնական գաղափարներուն ուղիղ հասկցուելուն նախանձաւոր գտնուինք:

ՄԵՂԱԻՈՐԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

Տէր, առբք օրէնքէդ պահ մը հեռացայ, եւ սին աշխարհին, աւա՛ղ, յարեցայ: Բարի խորհուրդներ սիրուէս խոյս տուին, Ու մեղքը կանգնեց հոն իրեն բազին:

Փշրէ, խորտակէ սրտիս մէջ կանգուն Մեղքի կուռքերը ազատ ու փրծուն: Տէր, վերցուր վիզէս մեղքին ժանտ անուր, Տեղա սրտիս մէջ Սուրբ Հոգւոյդ վառ հուր:

Շընորհքդ ծովու հալի է անսահման, Թաղէ հոն, Փրկիչ, մեղքերս սիրական: Նայուածքդ դարձուր, Տէր, ինձ ալ շուտով Որ Պետրոսի պէս, ո՛հ, զղջամ լալով:

Հարամիկ գիւղ (Խնուս) ԱՐԵԱԿ ԹԻԹԻԻԷՃԱՆԸ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑ

ԺԸ ԴԱՍ, ԱՊՐԻԼ 30

Յիսուս Էջլայ աշխարհեան հոգեւոր (Յովհ. Ժ. 1-14)

Ոսկեղէն համար. Գաղ. Ե. 13:

Երեքշաբթի Յիսուս վերջին անգամ այցելած էր տաճարը եւ, երբ տաճարին գաւթէն կ'ելլէր, աշակերտները անոր ուշադրութիւնը դարձուցած էին տաճարին ահագին քարերուն եւ անոր գեղեցկութեան: Բեթանիա երթալու միջոցին դարձան քաղաքին նայեցան Զիթենեաց լեռնէն, եւ Յիսուս անոր կործանումը նախաձայնեց: Չորեքշաբթի հաւանօրէն հանգիստ ըրաւ Բեթանիոյ մէջ: Այս դասով պատմուած եղելութեան ժամանակն հինգշաբթի իրիկուն էր, խաչելութեան նախորդ իրիկունը: Այս գլխուն մէջ Յովհաննէս կը պատմէ երկու գործ, որով մեր Տէրը մաքրեց առաքելական շրջանակը եւ պատրաստեց զանոնք հանդիսաւոր այն վերջին խօսքերուն, որոնք յաջորդ լուսններուն մէջ ի գիր առնուած են: Այդ գործե-

րէն մին էր աշակերտներու ոտքերուն լուացումը, եւ միւսը Յուդայի արտաքսումը:

Հմր. 1. Զառէ: Հին Տնտեսութեան տօներուն այս մեծագոյնը Հրէական տարւոյն մէջ ամէնէն յարմար ժամանակն էր մեր Տէրոջը մահուան համար: Կերուած լեղի խոտերը ապաշխարութեան նշանակ էին: Տուներէն խմորի արտաքսումը նշանակ էր մեղքը սրտէն վանելու, եւ մանաւանդ զատկական գառը նշանակ էր Գրիստոսի, Աստուծոյ Գառին: Աւետարաններու առաջին մասերուն մէջ ձիւմ ժամանակս դեռ հասած չէ՝ բառերը կը գտնենք: Իսկ հիմա կը կարդանք, Ի՞նչ ժամանակ է: Եւ Յիսուս գիտէր այս իրողութիւնը: Գիտէր թէ ուրիշ օր մը չանցած՝ իր բարեկամները պիտի թողուին զինք, իր ոխերիմ եւ ցնծուն թշնամիներուն պիտի մատնուէր եւ անգութ ու ամօթալի մահուան մը դատնութիւնը պիտի ճաշակէր: Գիտէր նաեւ թէ աշխարհի պատմութեան տագնապալի կէտն էր այս, եւ թէ ինք պիտի կրէր ծանրագոյն բեռը որ երբեք դրուած է մարդ արարածին վրայ: Ներելի պիտի ըլլար անոր, եթէ այդ պահուն թաղուէր համակ իր անձնական գործերուն մէջ: Բայց ո՛չ. բուն իսկ իր մօտալուտ մեկնումը աւելի գործովայից ըրաւ զինք հանդէպ իր բարեկամներուն: Իր սէրը, եթէ կարելի է այսպէս ըսել, առաջուընէ աւելի զօրացաւ:

Հմր. 2. Յուդա վեց օր առաջ որոշած էր մատնել զՅիսուս (Մատ. Ի. 2. 24). Հիմա ալ կ'որոշէ թէ իր որոշումը գործադրելու ժամը հասած է: Կ'ուզէ շահիլ իր վարդապետը թշնամիներուն մատնելով եւ միեւնոյն ժամանակ շնորհ գտնել իր ժողովրդին իշխաններուն քով: Յիսուս գիտէր անոր նպատակը, եւ եթէ միւս աշակերտներուն յայտնէր, տարակուսելի է որ Յուդա ողջ առողջ մեկնէր սենեակէն: Սակայն Յիսուս չյայտնեց, եւ Յուդայի ոտքերն ալ կը լուայ միւսներուն ոտքերուն հետ:

Հմր. 3. Վսեմ համար է այս: Կը նշանակէ թէ նոյն իսկ այս խօնարհ գործը կատարելու միջոցին Յիսուս գիտէր թէ ինք պիտի վերստանար այն փառքը զոր ի յաւիտենից ունէր Հօրը հետ, եւ թէ մարդկային գործերու ամբողջ վարչութիւնը իրեն պիտի յանձնուէր:

Հմր. 4. Եւ: Աշակերտները այն ժամանակի սովորութեան համաձայն սանդալ կը հագնէին: Ուստի իրենց ոտքերը փոշիով կը ծածկուէին քաղաք երթալու միջոցին: Սպասուէր մը օովորաբար կոնք մը եւ զենջակ մը առած կ'երթար ճաշին սկիզբը կը լուար հիւրերուն ոտքերը: Աշակերտ-

ները օպատառոր չունէին եւ թերեւս ուրիշ անգամներ իրենք կարգաւ կը կատարէին ծառայական այս գործը։ Սակայն այս անգամ անոնց մէջ վէճ մը ծագած էր թէ իրենցմէ ո՞վ մեծ պիտի սեպուէր (Ղու. ԻԲ. 24)։ Ուստի նստան իրենց տեղերը խոժոռութեամբ, իւրաքանչիւրը միտքը դրած ըլլալով միւսներուն գերազանցութիւնը չընդունի՝ ծառայի պաշտօն կատարելով անոնց համար։ Սակայն մտքի այս արամադրութեան մէջ գլխովին անպատրաստ էին այն գորովալիր ու պատուական խօսքերուն, որոնք կը հաղորդուէին յաջորդ երեք զլուխներով։ Ուստի Յիսուս անձամբ կը կատարէ ծառայի գործը։ Ինք կը սիրէր իր աշակերտները։ Այնքան կը սիրէր որ պատրաստ էր ամէն բան ընել անոնց համար։ Ինք որ երկինքէն երկիր խոնարհած էր եւ անարգուածի ու մերժուածի պէս ապրած, իր քաղցր սիրոյն ուրիշ ապացոյց մը միայն տուաւ՝ անոնց ոտքերը լուալով։

Հմր. 6-9. Կ'երեւի թէ միւս աշակերտները, թէեւ ամէցան եւ պղտիկ մնացին Յիսուսի ըրածովը, լոկ ընդունեցան անոր ծառայութիւնը։ Բայց ոչ Պետրոս։ Ընդ անոր սովորութիւնը չէր։ Ան ստակում զգաց մասնակցութեան Տէրը պիտի ծառայէր իրեն, եւ նախ մեղմօրէն բողոքեց։ Յիսուս մեղմ պատասխան մը տուաւ, խոստանալով թէ ան ետքը պիտի հասկնայ գործին նշանակութիւնը։ Պետրոս, այս մեղմութենէն քաջալերուած, հաստատապէս կը մերժէ եւ նոյն իսկ ի սպառ կը մերժէ այդպիսի ծառայութիւն ընդունիլ։ Դեռ սորված չէր իր պարտքը կատարելու հնազանդութեան հանդէպ իր Տէրոյ։ Սակայն կ'օթափի Յիսուսի արագահաս յանդիմանութենէն։ Թէ որ ինչ չլուսէ, որոնք ինչ հեղ քաջին չաւնին։ Կը հասկնայ թէ այս կը նշանակէր աւելի բան մը քան չկրնալ անլուայ ոտքերով այն սեղանը նստիլ։ Քրիստոս այնպիսի չեղաւով մը խօսեցաւ որ կարծեմ կ'սպառնար իր բարեկամութենէն վտարել զՊետրոս։ Ասոր չէր կարող առկալ Պետրոս։ Կեանքը, առանց Քրիստոսի, յարգ չունէր անոր համար։ Ուստի կ'անցնի միւս ծայրը, եւ կ'ըսէ, Տէր, չե՛ս ինչ փոքր օգուտ, եւն։ Այսինքն ամբողջովին լուացուիմ, վաճն զի ամբողջովին քուկզ եմ։ Պետրոսի ընաղղները լաւ էին։ Անոր պակասն էր խոնարհութիւն եւ իր լեղուն բռնելու չնորհք։

Հմր. 10, 11. Աշակերտները բոլոր Հրեաներուն նման ըրած էին իրենց ամէնօրեայ լոգանքը, ուստի պէտք ունէին միայն իրենց ոտքերը լուալու։ Նմանապէս նորոգուած մարդիկ էին եւ ճշմարտապէս կը սիրէին իրենց Տէրը եւ անոր թա-

գաւորութիւնը։ Ուստի եւ պէտք չունէին հիմնական այն փոփոխութեան, որ կը ներկայացուի վերոտին ծննդեամբ, այլ մաքրուելու՝ այն դառն զգացումներէն, որոնք արծարծուած էին իրենց վիճարանութեամբ։

Հմր. 12-14. Ունալուայի սովորութիւնը, որ կայ քանի մը եկեղեցիներու մէջ, այս համարներուն վրայ հիմնուած է։ Սակայն մեր Տէրոյը նպատակ կը չէր արարողութիւն մը սորվեցնել, այլ ընդհանուր այն ոգին՝ որ զմարդ կ'առաջնորդէ խոնարհիլ բարիք ընելու համար ուրիշներու։ Եւ ոչ ոք պէտք ունի հետեւները երթալու՝ ծառայութեան այսպիսի պատահականութիւններ գտնելու համար։ Շատեր կան, որոնց սիրտերը կրնան աւելի մաքուր, քաղցր եւ երջանիկ ըլլալ սիրալիր սեւէ ծառայութեան միջոցով։

ԱԶԴԵՐ

ՕՐՈՒՍՆ ԴԻՐՔԸ

Կրօնաւոր հասարակութեան կը յիշեցնենք Վերականգնող Մարտին Լութիւսի Տեղաւոր Օրհնագր. Հայ. Ս. Եկեղեցւոյ շահեկան եւ օգտաշատ գրքոյկը, որ արժանի է ընթերցման՝ մասնաւորապէս ներկայ Մեծ Պահքի օրերուն։ Կը գտնուի բոլոր գրավածառներուն քով։ Կեղրոնատեղին է Մահմուտ-Բաշայ, Եէնի-Չարչը, Թիւ 206-29, Մարտիկեան Ներայրներու վաճառատունը, Դին՝ 3 դահլ։

Արեւելեան Որբանոցին տարեկան Պաշար տեղի պիտի ունենայ առաջիկայ Չատկի երկուշաբթի օրը Պրուսայի մէջ։ Կը խնդրուի այլեւայլ ձեռագործներ եւ իրեղէններ զրկել ի նպատակ հաստատութեան վաճառելու համար։ Գարբիէլ էֆ. Ս. Գարբիէլեան կ'ընդունի սեւէ նուէր։ Հասցէ՝ Թիւ 27, Պայպըլ Հառու, Կ. պոլիս ՏԵՐԵՆՈՒԹԻՆՆ

Յ. Յ. Մանիսաճեանի պատկերազարդ Ալխարհագրութեան առաջին ապագրութիւնը սպառելու մօտ է։ Հեղինակը կը պատրաստուի երկրորդ ապագրութիւնը իւրոյս ընծայել, նախկինէն աւելի ճիշտ երախտապարտ պիտի ըլլայ, եթէ ամեն այն յարգելի ուսուցիչները որ այս գիրքը գործածեցին, բարեհաճին իրենց թելադրութիւնները զրկել ուղղակի հեղինակին հասցէին։

Մէրգիֆուն

Յ. Յ. Մ.

Քրիստ. Ե. Ընկերակցութեան աղօթքի ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը ժամը 8ին (Ը. Թ.) ի Րէօթ. Գումգափու։ Նիւթն է Մատ. ԺԲ. 30 եւ Մար. Թ. 40։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԵՐՔԻՆ

Մայրաքաղաք. Անցեալ ուրբաթ Աւստրիական զեռպանը պատիւ ունեցաւ Վեհ. Սուլթանին ներկայանալ եւ այդ առիթով շնորհակալութիւն յայտնել ֆիթրուսքի ծովակալին մատուցուած կայս. մեծարանքներուն համար եւ խնդակցիլ կայսերազուն իշխան Ահմէտ էֆի վրայ կատարուած վիրաբուժական գործողութեան յաջող ելքին համար : — Հապէշ պատուիրակութիւնը կիրակի կայս. պալատան մէջ ճաշեց եւ կայս. մեծարանաց արժանացաւ : Նաեւ այցելեց կայս. ասպատանը : Վիէննական լրագիրներ կ'ըսեն թէ այս պատուիրակութիւնը Կ. պոլսէ մեկնելէ ետեւ Վիէննա եւ Փէշթապիտի երթայ գնումներ կատարել Մէնէլիք կայսեր համար : — Բրուփի գործարանէն չորս թնդանօթ հասաւ կազմածներով, եւ Մահմէտ Զէքը գրահաւորին վրայ պիտի զետեղուին : — Խափին եղբայրը Մէհմէտ Ալի փաշա մայրաքաղաքս ժամանեց եւ ուղղակի կայս. պալատ գնաց իր շնորհապարտութիւնը յայտնել, եւ կայս. բարեւներու արժանացաւ : Հազուադէպ թուշուներ բերած է Վեհ. Սուլթանին մատուցանելու համար : — Հունգարիոյ արեւելեան լեզուներու եւ առեւտրական ակադեմիային ուսանողներէն 23 հոգի անօրէնին եւ հինգ ուսուցիչներու հետ մայրաքաղաքս ժամանեցին եւ շաբաթ մը մնալով նշանաւոր վայրերը պիտի այցելեն :

Նահանգներ. Կէլկէլիէ 12 ժամ հեռու Լիվաւիայի շրջակայքը Պուլկար աւազակապետ Եռվան իր 20 ընկերներով սպաննուեցաւ կայս. զօրաց հետ ընդհարման մը միջոցին : Ուրիշ աւազակապետ մը Փեթրօ Լամարսթէ, որ Մանասթըրի նահանգին մէջ կ'ասպատակէր, ձերբակալուեցաւ : Նմանապէս ձերբակալուեցաւ 11 հոգինոց Սերպ աւազակախումբ մը Գոմանովայի Թապանովչա գիւղին մէջ : Տէպրէի Պալայի Եսպլանիճէ գիւղին քահանային վրայ Պուլկար չարագործներ զէնք պարպած էին : Օսմ. զօրքեր հասնելով անոնցմէ 8ը բռնեցին եւ հրացան, փամփուշտ եւ թուղթեր ձեռք անցուցին : Երկու հոգի փախան : — Նկատելով թէ Գարա Բիլիսէ եւ Գլըզ Բիլիսէ անունները շատ անգամ իրարու հետ կը շփոթուին, հրամայուեցաւ այսուհետեւ նամակներու եւ հեռագիրներու հասցէներուն մէջ յիշել նաեւ պատկանեալ կուսակալութեան անունը : — Հիճաղի երկաթուղիին համար Եւրոպայ յանձնաւորաբուծ նորագոյն դրութեամբ ջրամբարները Պէյրութ հասան եւ պէտք եղած տեղերը պիտի շրջակայքը Աւստրիական նոյնքներ կը բուծուին : Սակայն առնչւած այնչափ շատ կ'արտածուին որ հարկ եղած թուով նոյն չգտնուիր հոն : Ուստի որոշուեցաւ ժամանակի մը համար արգելել անոնց արտածումը : — Ձեռնհաս իշխանութեան պատուիրակեցաւ խարդախեալ ձէթի արտածումը արգելել : — Սէլանիկի զինուորական հիւանդանոցին մէջ հաստատուած կատաղաբուժական դարմանատան բացումը կատարուած է պաշտօնապէս : — Տէֆթէրանէի վարչութիւնը Ելեւմտական պաշտօնատունէն խնդրած է բոլոր ելեւմտական պաշտօնեաներուն ծանուցանել որ բաւականանան փոխանցելի տեղերու եւ կալուածներու տուրքը միայն գանձելով եւ իրենց դիմողները հարկահաւաքներուն չըրկեն ուրիշ ստացուածներու ալ տուրքերը վճարել հարկադրելու համար զանոնք :

Այլապէս. Պուլկար կառավարութիւնը կը շարունակէ խստութեամբ վարուել խռովարարներու հետ : Պատերազմական նախարարութիւնը հրամայեց սահմանադրի իշխանութիւններուն որ ձերբակալեն եւ անմիջապէս դատի ենթարկեն սահմանադրուին անցնիլ փորձող ամէն զինուորական, ներքին գործերու նախարարութիւնն ալ հրամայեց կառավարական հսկողութեան տակ առնել սահմանադրի մօտ գտնուող ռազմանիւթի եւ զէնքի վաճառատուները եւ ժամանակ մը արգելել զէնքի եւ ռազմանիւթի վաճառումը : — Պուլկարիոյ իշխանը Հոսմ գնաց անպաշտօն կերպով եւ տեսակցեցաւ Իտալիոյ Թագաւորին հետ : Թագաւորն յետոյ փոխադարձ այցելութիւն տուաւ իշխանին : — Լէվէն Էրէւս կը ծանուցանէ թէ Բրուփի գործարանին ռազմանիւթ եւ թնդանօթ յանձնարարուած է երկու տարուան մէջ յանձնելու պայմանով : — Օսմ. ծովագերաց վրայ պահակութիւն ընելու համար չինեյի 20 սրէնթաց թնդանօթակիրներու համար ծրագրիներ մատուցուած են Եւրոպական գործարաններու ճարտարագէտներէն : — Ընտանի անասունները համբուլու եւ անոնց տուրքերը գանձելու նոր կանոնագիրը սկսաւ հրատարակուիլ : Պոլսոյ եւ գաւառներու մէջ ձիերու, շորիներու, զամբիկներու, եղջերու, կովերու, գոմէշներու, ուղտերու եւ ուրիշ կենդանիներու համար տարին 10 դահ. տուրք պիտի առնուի, էշերու համար 3, Երկու տարեկանէն վար անասուններ տուրքէ զերծ են : Մշակման գործածուող եղի, կովի եւ գոմէշի եւ լուծքի ձիերու միայն մէկ զոյգը զերծ է տուրքէ, աւելին ոչ : Մէկ տան մէջ բնակող հայր եւ որդի եւ

ազգականներ, երբ իրենց հաշուին առանձին մշակութիւն կ'ընեն իրենց յատուկ գետիններու վրայ, մէյմէկ զոյգ կենդանիի համար տուրք վճարելէ զերծ պիտի ըլլան: Ազարակատէրերը տուրք պիտի տան գիւղացիներու վարձու տրուած իրենց կենդանիներուն համար: — Կայս. հրամանով Լի-յազաթի շքազրամի պիտի արժանանան նաեւ այն կիները, որոնք Կայս. երկիրներու մէջ մզկիթ, վարժարան եւ կրօնական ու բարեսիրական հաս-տատութիւններ կը կանգնեն, կամ զինուորական գործերու մէջ անուղղակի կերպով ծառայութիւն-ներ կը մատուցանեն, եւն.: — Ընդծովեայ պա-րաններու Գերման ընկերութեան պաշտօնեայ Մ. Փֆրիցնըր Գէօսթէնճէ գացած է որոշելու համար թէ Կ. պոլիս-Գէօսթէնճէի հեռագրապարանը ո՛ւր ցամաք հանուելու է: Անոր երկայնութիւնը 312 հազարամետր պիտի ըլլայ եւ ընկերութիւնը Գեր-ման եւ Ռուսիոյ կառավարութիւններէն տարեկան 5,000 ֆրանք նպաստ պիտի ստանայ: — Քարիւղի մթերանոցներու նկատմամբ ձեռնհաս իշխանու-թեան տուած որոշումները պիտի գործադրուին Կայս. հրամանով: Անոնցմէ մին է թէ ամէն կու-սակալութեան մէջ թաղապետական իշխանութիւն-ներու կողմէ հաստատուած քարիւղի ամէն մթե-րանոցներ Ելեւմտական նախարարութեան պիտի փոխանցուին: Այսուհետեւ երբեք մասնաւոր մթե-րանոցներու շինութեան արտօնութիւն պիտի չարուի: Իսկ անոնք որ արդէն շինուած են մաս-նաւոր հրամանով Ելեւմտական նախարարութեան կողմէ պիտի գնուին: Մթերանոցներու մէջ քա-րիւղի պահպանման վարձքը պիտի ըլլայ անտուկը 1½ դահ. առաջին ամսուան համար, աւելի ամիս-ներու համար 1 դահ.:

Բողոք. Ժող. Թերթիս խմբագրապետ Տր. Պար-նըմ հինգշաբթի առաւօտ մայրաքաղաքէս Ատա-պաղար ուղեւորեցաւ, անտի եւս պիտի երթայ այցելել Պիլէճիկ, Մուրատայ եւ շրջակայ քանի մը գիւղեր: — Փարիզի մէջ, տեղւոյն Ե. Բ. Ընկե-րակցութեան առաջին յիսնամեակին առիթով, աշ-խարհի բոլոր գոլէճներուն Ե. Բ. Ընկերակցու-թիւններուն ընդհանուր ժողովը պիտի գումարի ամսոյս վերջերը, եւ Պէյրութի, Ռուսիոյ հիւսարի եւ Իսպիւլաարի Ամերիկեան գոլէճներն ալ ներ-կայացուցիչներ պիտի զրկեն հոն: — Այնթապի Տիկին Հռիփսիմէ Նազարեան կէս Օսմ. ոսկի նուէ-րեց ի նպաստ կոյրերու աւետարանին հրատարակ-ման:

Հայ Լաւ. Ժող. Մանլ. Էֆէն-բէի նախկին արտօ-նատէր եւ խմբագրապետ Կարապետ էֆ. Փանոս-

եան անցեալ ուրբաթ մեղաւ եւ կիրակի թաղման պաշտօնը կատարուեցաւ Գումգափուի մայր եկե-ղեցիին մէջ: Հանդէսին կը նախագահէր Տ. Գէորգ Եպսկ. Երէցեան: Հանգուցեալը 80 տարի առաջ ծնաւ Գայսէրիի մէջ: 15 տարեկանին եկաւ Կ. պո-լիս, 30 տարեկանին սկսաւ Միւսաբէի Էքէն-յաւ լրու-զիրը հրատարակել: Յետոյ անոր անունը Ման-լաւէի Էֆէն-բէի փոխեց եւ երկար ժամանակ վա-րեց զայն: Ազապեան եւ Փանոսեան վարժարան-ները հիմնեց եւ ժամանակ մը զանոնք վարեց: Տաղ տարիներէ ի վեր անկողնի կը ծառայէր: Փանոս-եան էֆ. իր լրագրով Թուրքիոյ Թրքախօս Հայե-րուն ալ կարեւոր ծառայութիւն մատուց: — Հուն-գարիոյ վարչապետ Մ. Թիցա Իզմիտի առաջնորդ Տ. Ստեփաննոս Եպսկ.ին եւ Տ. Ոսկի քահանային իր Կառավարութեան կողմէ գոհունակութեան զիւրկած է այն բարեւոյ ծառայութիւններուն հա-մար, զորոնք մատուցին Հունգարացի Րակոցի իշ-խանին ոսկերտուոյն փոխադրութեան առիթով: — Կիրակի Ազգ. Հիւանդանոցին ի նպաստ նուազու-հանդէս մը տրուեցաւ Քաղաքապետ Րաֆան փա-շայի նախագահութեամբ: Կը կարծուի թէ 900 ոս-կիի մօտ հասոյթ գոյացած է: — Ամենայն Հայոց Հայ-րապետին կողմէ Սբ. Փետրոսպուրկ զրկուած մաս-նաւոր պատուիրակութիւնը յաջողած է Կովկասի կառավարչին հետ ալ տեսակցիլ եկեղեցապատկան կայուածներու խնդրին համար: — Կ'ըսուի թէ Սինկափուրի մէջ 13 տուն Հայ կայ 60 անդամով:

Առեւտրական հրապարակ. Ապրիլ 8 (ն. Տ.) Օ. Ո. 100

Տրէն, քաղք փր.	Աֆէն, Գարահի-
Անատոլու կարծր 35½-36	աւր, Պալքէսիւր 105-108
» ընտիր 40-41	Քարէ-լ, զոյգ թիթեղ
Ալե-ր, պարկը, դահ.	Ռուս. Պոլոյ համար 29½
Էսքիշէի գրամ 71	Շափը կենդիւնարը, դահ.
Օսեւա (Ա) 93-96, (Բ) 85	Թրիէսթէ 114
-89, (Գ) 79-83	Ռուսական 91
Գարէ, քաղք, փր.	Սարճ 100ը 5½-6½ ոսկի
Անատոլու Ա. 27½-28 Բ.	Բիւնյ, պարկը, դահ.
26 Գ. 24-25	Եգիպտական 77
Թիֆլիս, քաղք դահ.	Անգղիական 114
Էնկիւրի, Եոզղաւ 15½-17	Րիզոն ֆրանք 42½
Բարք, քաղք, դահ.	Լաբէ
Անատոլու գրքիմա 6½-7	Սեւ-Մուկ, 100ը 170-180
Բաթթի, քաղք,	Սէլանիկ » 225
Ատանա 5½	Սիւե » 39-40
	Անատոլու

Դրամական.	Մարտ 31/13 Ապրիլ
Օսմ. Միաց. Օ. Ո. 96 30	Րուս. Երկիշ. ֆր. 133 25
Մէճիտլիյէ 108 3	Նաբոլէն 87 21
Մէթալիք 103	Գրիմից 51 04
Մանր արծաթ 105	Անգղ. ոսկի 140 4
Ռուսիոյ բոլ 90 10	Մանիթ 8 62

ԱՐՏԱԲԻՆ

Վեհապետական Կոնգրեսի-նէր. Էստուրբա թագաւորը անցեալ հինգշաբթի առաւօտ մեկնեցաւ Լոնտոնէ: Նախագահ Լուպէ նոյն օր Փարիզի Փիէրֆիթ արուարձանին մէջ ընդ առաջ ելլելով՝ թագաւորին սրահ-կառքը մտաւ եւ ն. Վեհապետութեան հետ մինչեւ Մարտիլիոյ կայարանը գնաց Փարիզի բոլորտիքէն անցնող նոյն կառախմբով: Ճամբուն վրայ կայարաններուն մէջ խոնուած ամբօխներ կը գոչէին «Կեցցէ Լուպէ» «Կեցցէ Անգղիա» Այս ուղեւորութիւնը կէս ժամէ աւելի տեւեց եւ թագաւորն ու նախագահը ոգեւորեալ խօսակցութիւն մը ունեցան: Երբ կառախմբը Մարտիլիոյ երկաթուղիին կայարանը հասաւ, նախագահը հրաժեշտ առաւ թագաւորէն, ըսելով, «Կը յուսամ թէ քիչ ատենէն հաճոյքը կ'ունենամ Ձեր Վեհապետութիւնը դարձեալ ողջունելու փարիզի մէջ»: Զորոյց կայ թէ Էստուրբա թագաւորը եւ Արքայական թագուհին Անգղիա վերադառնալու միջոցին Փարիզ պիտի այցելեն: Ապա թագաւորը Փարիզի Անգղիական դեսպան Սրբ Ֆրանսիս Պրիթիի հետ կէս ժամ խօսակցելէ ետեւ իր ճամբան շարունակեց: Տէր Կ'ըսէ. «Գերմանիոյ հանդէպ մեր դիտաւորութիւններուն ուղիղ եւ բարի ըլլալը մեզի թոյլ կու տայ գնահատել Անգղիոյ թագաւորին եւ նախագահ Լուպէի այսօրուան տեսակցութիւնը եւ առաջադրեալ նաւային ցոյցերն իրեն տեսակ մը պատասխան այն դիրքին, զոր Գերմանիա վերջերս բռնեց մեզի նկատմամբ»: Ակնարկուածն է Բրիտանական եւ Ֆրանսական նաւատորմերու միաբանական ցոյց մը, որ կը կարծուի թէ այս ամառ անդի պիտի ունենայ: Նոյն օր Իտալիոյ թագաւորը Նափոլի գնաց բարի գալուստ մաղթել Գերման կայսեր: Թագաւորին կ'ընկերանային Արաւելին գործերու նախարարը եւ Մովսիսի նախարարը: Երկու վեհապետները իրենց զօսանաւերուն վրայ այցելութիւններ փոխանակեցին, ապա երկուքը մէկտեղ ցամաք ելան, ուր երեկոյին հացկերոյթ արուեցաւ: Իրենց բաժակաճառերուն մէջ երկուքն ալ Երեւակ Զինակցութիւնը խաղաղութեան երաշխիք անուանեցին: Թագաւորը ուրախութիւն յայտնեց որ Գերման կայսրուհին իր երկու որդիներով Իտալիոյ մէջ կը գտնուի նոյն միջոցին, եւ ակնարկութիւն ըրաւ Գերման գահաժառանգին ամուսնութեան, որ ժողովրդ տեղի պիտի ունենայ: Կայսրն իր անկեղծ ուրախութիւնն յայտնեց որ Իտալական գահուն ժառանգ մը ծնաւ, եւ ինք պատիւ ունեցաւ նոյն իշխանին կնքահայր ըլլալ:

անոր մկրտութեան ժամանակ: Էստուրբա թագաւորը ուրբաթ առաւօտ կանուխ Մարտիլիա հասաւ եւ հոն գտաւ Արքայական թագուհին եւ իր զօրւորները: Մովսիս արեւմտեան պատմաբան արքայական զօրսանաւը նոյն օր նաւահանգստին մէջ մնաց: Արքայական խումբն ալ առիթն օգտուելով քաղաքին շրջակայքը պտոյտ ըրաւ ինքնաշարժ երկու կառքով, եւ ժողով ստէպ կանգ առաւ տեսարանին գեղեցկութիւնը վայելելու համար: Շաբաթ զօրսանաւը մեկնեցաւ եւ կիրակի գնաց Փորթ Մահոն (Սպանիա): Վիլհելմ կայսրը շաբաթ Մեսինա ժամանեց եւ խանդավառութեամբ ողջունուեցաւ: Անտի Բորֆու պիտի երթար եւ երկու օր հոն պիտի մնար: Յունաստանի Եորկիոս թագաւորը եւ արքայական ընտանիքը շաբաթ Աթէնքէ Բորֆու մեկնեցան:

Պարբերաբար: Զափոնցիներու դէպ հիւսիս յառաջխաղացման վրայ նոր լուր չկայ: Արդէն ծառուցած ենք թէ անոնք գրաւած են զՉանկթու: Բանուէնի յաջորդ կայարանը դէպ հիւսիս: Անցեալ երկուշաբթի վանեցին Չանկթուէ դէպ հիւսիս երկու մղոն հեռաւորութեամբ Յուլուշուէ մէջ ամրացած Ռուսերը, նմանապէս Յուլուշուէ դէպ արեւմուտք 9 մղոն հեռաւորութեամբ Սուրմէնչէնկի Ռուսերը, եւ գրաւեցին երկու տեղն ալ: Յաջորդ օրը Զափոնցիները դարձեալ յառաջ խաղացին եւ իրենց առջեւէն վանեցին Ռուսերը: Բանուէնէ Բիրին դէպ հիւսիսարեւելք գացող ճամբուն վրայ Մարտ 31ին գրաւեցին զՄէնհուալիչ, Բանուէնէ 23 մղոն հեռու, Ապրիլ 4ին ալ զԲուուշու, 4 մղոն աւելի անդին դէպ ի Բիրին: Զօր Լինէվիչ հեռագրով կը ծանուցանէ հետազօտիչներու յաջող ընդհարում մը, որ երկաթուղիին արեւմտեան կողմը տեղի ունեցած է եւ որու միջոցին 20 շափոնցի զերի բռնուած է: Զօր Լինէվիչի հրամանով սպաներու արգելուած է մամուլ թղթակիցներու հետ հաղորդակցիլ առանց մասնաւոր արտօնութեան: Զափոնցիներու ձեռք զերի ինկած կարգ մը բժիշկներ եւ հիւանդապահներ Ռուս բանակը զրկուեցան, եւ անոնք կը վկայեն թէ Ռուս վիրաւորները լաւ դարման եւ խնամք կ'ընդունին Զափոնցիներէն: Այլ եւս հաշտութեան վրայ խօսող չկայ: Հաւանական կը թուի թէ Ռուս կառավարութիւնը որոշած է յառաջիկայ նաւամարտին ելքին սպասել: Անհիմն ելաւ այն ենթադրութիւնը թէ Մովսիկալ Թուօ գացած է Ռուս նաւատորմը հալածել: Նորագոյն հեռագիրներէն կ'երեւի թէ Մովսիկալ Ռոստէսթվէնսքի ջանադիր է Վլատիվորթք ժամանել: Կ'ըսուի թէ Ռուս

նաւարածինը Սինկափուրի մօտերը կը գտնուէր, եւ թէ տեղւոյն Ռուս հիւպատոսը անոր ընդ առջ ելած եւ Ծովակալին պաշտօնագիրներ հաղորդած է, թէ եւ նաւարածինը կանգ չէ առած: Կ'ըսուի թէ նաւարածինը կը բաղկանայ 6 մարտանաւէ, 9 յածանաւէ, 5 ծովառմարակրահաւածէ, 3 արագընթաց շոգենաւէ, 16 անխաբարձէ եւ 2 հիւանդարան-նաւէ: Կը կարծուի թէ Ծովակալ Թուօ այս նաւատորմին պիտի սպասէ Ճափոնական ջուրերուն մէջ եւ թէ կարելոր նաւամարտ մը տեղի պիտի ունենայ: Ռուս նաւատորմը աւելի շատ թնդանօթ ունի քան Ճափոնականը: Սակայն Ճափոնական թնդանօթները աւելի նոր կամ կատարելագործուած են: — Ինչպէս եւ Սապահ կ'իմանան թէ Ռոստէսթվէնսքիի նաւատորմը նէպոկաթովի երրորդ նաւախմբին ժամանման կ'սպասէ, եւ թէ հետեւագլէտ ակնկալուած նաւամարտը տեղի պիտի չունենայ մինչեւ զայլ չարթուան վերջերը: Սապահ կ'իմանայ թէ չըջառիկ չարժման մը ձեռնարկած են Ճափոնցիները, որոնք զինուորական զօրաւոր ոյժ մը զրկած են Յէյքիքար, որպէս զի Խարպինի Եւրոպայի հետ հաղորդակցութիւնը խզեն:

Հնդկաստանի երկաշաղթը. Այս աղէտին վրայ մանրամասն լուրեր կամաց կամաց կու գան՝ հաւանօրէն օտ պատճառով որ հեռագրաթերերը կործանած են: Սակայն տեղի կայ վախճալու թէ պիտի հաստատուի որ այս, այժմու մարդոց գիտցածին նույնով, ամէնէն աղետաբեր երկրաշարժն է որ պատահեցաւ Հիւսիսային Հնդկաստանի մէջ, Լահորի մէջ ոչ մէկ Եւրոպացի մեռաւ, բայց 70 բնիկներ մեռան, շատ տուներ քանդուեցան, եւ այս հին քաղաքին հանրային գեղեցիկ չէնքերէն ուսնք չարաչար լինաւուցան: Տարուսաւայի մէջ 500 զօրք մեռան զօրանոցին կործանմամբ եւ պըղտիկ քաղաքը ամբողջովին կործանեցաւ: Ողջ մնացողները մեծ նեղութեան եւ կարօտութեան մէջ ինկան եւ Լահորէ եւ ուրիշ տեղերէ ուտելիք զրկուեցաւ: Մասուրիի մէջ ալ կեանքի մեծ կորուստ եւ ստացուածքի մեծ լնաց պատահեցաւ: Քանկրայի բնակչութեան մէկ չորրորդէն մինչեւ մէկ երրորդը մեռան: Ուրիշ շատ քաղաքներ ծանր կորուստ կրեցին: Լահորէ կը հեռագրուի թէ երկրաշարժին զոհերուն թիւը 13.000 հոգիէն աւելի է: Էստուրա թագաւորը եւ Ուէյլսի իշխանը փութով ցաւակցական հեռագիրներ ղըրկեցին եւ հաւաստեցին թէ ամէն կարելի օգնութիւն պիտի զրկուի փութով: Արդի գործիքներուն կատարելութիւնը կը հաստատուի օտ իրողու-

թեամբ թէ ցնցումները նշանակուեցան Էտինպուրիի (Սկովտիա) եւ Կէօթիսկընի (Գերմանիա) շարժագիրներով:

Այլ-այլ. Զրոյց կայ թէ վերջերս համաձայնութիւն մը կնքուած է, որով Քորէա Ճափոնի կը յանձնէ թղթապարական եւ հեռագրական վարչութիւնը: Բոլոր չափը Քորէական գանձուն պիտի վճարուի: — Մասնակի ընտրութեան մը մէջ ի Պրայթըն (Անգլիա) Կառավարութիւնը անակնկալ պարտութիւն մը կրեց: Իր ընտրելին վերջին ընտրութեան միջոցին գրեթէ 3,200 քուէի մեծամասնութիւն մը չահած էր: Այս անգամ Ընդդիմադիր կուսակցութեան ընտրելին յաջողեցաւ՝ 817 քուէի մեծամասնութիւն մը չահելով: — Հնարաւոր ճարակած է Թվէրի եւ Վլատիմիրի նահանգներուն մէջ, որոնք Մոսքուայի նահանգին տանջանակից են: Մոսքուայի մէջ գումարուած հնարաւոր համաժողովը կը յայտարարէ թէ համաձայնակի ձեռն ի ըռն գոյութիւն ունէր Ռուսիոյ զանազան կողմերը, եւ թէ անոր սաստկացումը անխուսափելի պիտի ըլլայ երբ օգերն սկսին տաքնալ: Կ'ըսէ նաեւ թէ պատերազմին շարունակումը օտարիկ պիտի աւելցնէ համաձայնակին հետ մաքառելու դժուարութիւնները եւ թէ, եթէ հնարաւոր վարակէ բանակը, կացութիւնը ողբալի պիտի ըլլայ: — Ատլանտեանը նոր անցած նաւեր կը ծանուցանեն թէ ծփուն սառի մեծ քանակութիւններու մէջէն անցան, բան մը՝ որ կը ցուցնէ թէ Բեւեռային սառը այս տարի անսովոր կերպով կանուխ սկսած է քայքայիլ: Ծոգենաւ մը մէկ օրուան մէջ 30 սառնայեալ քովէ անցաւ: Ուրիշ մը կը հաղորդէ թէ քանի մը օտանայեա տեսաւ, որոնց մին մէկ մղոնէ աւելի երկայնութիւն ունէր: — Վախ կայ որ Սպանիոյ ընդարձակ նահանգներուն մէջ տիրող երկարատեւ երաշտութեան պատճառով բերքը ամբողջովին կորսուի: Երկրագործներն ալ անգործ կը մնան: Կառավարութիւնը կը խորհի նիւթական այս թշուառութիւնը մեղմացնել հանրօգուտ գործերու մէջ աշխատեցնելով գործաւորները: — Նոյն վերջին կ'ըսէ թէ Սբ. Սինոդին մէկ նստին մէջ որոշուեցաւ եկեղեցական ընդհանուր ժողով մը գումարել պատրիարք մը ընտրելու համար: Սոյն որոշումը Զարին պիտի մատուցուի եւ, եթէ Ն. Վեհափառութեան հաւանութեան արժանանայ, յուսալի է որ առաջին պատրիարքն ըլլայ Տ. Անտոնինոս, Սբ. Փեթրոսպուրիի մետրապոլիտը: Ըսուեցաւ թէ Սբ. Սինոդին Պրովոքտորը, Մ. Փոպիէտոնոցէվ հրաժարած է: Սակայն կը հերքուի այդ: — Մատրիտի Զրամբարը փլաւ մինչ կը նորոգուէր, եւ հեռագրի մը համաձայն 435 գործաւորներէն 350ը մեռան, ուրիշի մը համաձայն ալ 30ը մեռան եւ 300ը վիրաւորուեցան: Գործաւորները արդէն վախցած էին թէ արկած մը կրնայ տեղի ունենալ: Շինողը ձերբակալուած է:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի ԳՅԱՐԱՆԻ Ա. ՅԱՅՈՐ ԳՅԱՆԱՆԻ

Յիմնամընլար Եօգուշու Ամերիգան Խան